

1844 TARİHLİ NÜFUS SAYIMINA GÖRE BEYŞEHİR KAZASI*

*Hüseyin MUŞMAL***

*Müjgan ŞAHİNKAYA****

ÖZET

1844 tarihli Beyşehir Kazası Nüfus Defteri, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığında BOA, NFS.d katalogunda 3315 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Tasnif sırasında verildiğini düşündüğümüz sayfa usulüne göre numaralandırılmış olan nüfus defteri 252 sayfadan oluşmaktadır. Defterle ilgili bilgi formunda verilen bilgilere göre, defterin başlangıç tarihi 7 Kasım 1844'tür. Her sayfada 8-10 satır ve her satırda da 3-4 isim bulunan defterin sayfa düzeni ve yazı bakımından itinalı tutulmuş olduğu söylenebilir. 1844 yılı Beyşehir Kazası nüfus kayıtları, hane esasına göre tutulmuştur. Kayıtlarda hane reisi esas alınmış, önce hane reisi yazıldıktan sonra sırayla o hanede yaşayan erkek nüfus kaydedilmiştir. Kadın nüfusa dair herhangi bir kayıt, bu defterde bulunmamaktadır. Deftere Beyşehir kaza merkezinde Hacı Armağan, Orta, Cami ve Dalyan olmak üzere 4 mahalle ve 34 köy kaydedilmiştir.

Defterdeki kayıtlara göre, Beyşehir Kazası'nda 1844 yılında 2457 hane, 6480 erkek nüfus ve yaklaşık 13.000 kişi yaşamaktadır. 1844 yılı nüfus defteri verilerine göre, kaza merkezinde yaklaşık 400 hane yaşamakta olup, kentte 911 erkek ve 1822 kişi ikamet etmektedir. Beyşehir Kazası'ndaki yerleşimlerden yaşayan ailelerin yoğun olarak çekirdek aile özelliğini taşıdığı söylenebilir. Nüfus defterindeki kayıtlar Beyşehir Kazası'nda yaşayanların 3/2'sinin tarımla meşgul olduğunu ortaya koymaktadır. Beyşehir kaza merkezinde ise tarımla meşgul olanların oranı %30 civarındadır. Bu oranda bir ilişki bile şehirlerin hala büyük bir köy görünümünde olduğunu göstermektedir. Defterlerde düşülen notlara göre Beyşehir Kazası'nda kaydedilmiş 6480 erkekten 622'si İzmir, 63'ü İstanbul, 46'sı da başka yerlerde olmak üzere toplam 731 kişi, yani erkek nüfusunun %11,3 çalışmak amacıyla Beyşehir Kazası'ndan büyük şehirlere göç etmişlerdir. Bütün bunlara göre Beyşehir Kazası XIX. yüzyılın ortalarında tahmini 13.000 kişilik nüfusuyla orta seviyede bir yerleşim halinde kırsal nüfusunu büyük

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, Doç. Dr. Hüseyin MUŞMAL'ın danışmanlığında, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilimdalında Müjgan ŞAHİNKAYA tarafından 2014 yılında tamamlanmış olan "1844 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Beyşehir Kazası" isimli Yüksek Lisans tezinden faydalanarak oluşturulmuştur. Çalışma S.Ü. BAP koordinatörlüğü tarafından 13203010 nolu YL tez projesi olarak desteklenmiştir.

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, El-mek: hmusmal@hotmail.com

*** Selçuk Üniversitesi SBE Yakınçağ Tarihi Anabilimdalı Doktora Öğrencisi El-mek: mujgan_sahin_kaya@hotmail.com

şehirlere göç veren ve bu nedenle demografik gelişim hızı düşük seyreden bir kazadır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi olarak Beyşehir’de yaşayan her 10 kişiden 1’inin İzmir’e göç ettiği düşünülürse bugün İzmir’de yaşayan insanların bir bölümünün Beyşehir kökenli olduğu net olarak söylenebilir.

Osmanlı dönemi XIX. yüzyılında nüfus defterlerinde yer alan veriler, herhangi bir bölgede yaşayan erkeklerin isim, meslek, eşkâl ve yaş bilgilerinden ibarettir. Defterler incelendiğinde hane esasına göre erkeklerin sıra numarası verilmek suretiyle peşpeşe sıralandığı görülür. Bu açıdan bakıldığında ilk anda defterdeki veriler sıradan, alelade ve değersiz birer istatistik gibi görünebilirler. Bundan 150-200 yıl önce herhangi bir bölgede yaşayan insanların isim ve yaşlarının bilinmesinin, mesleklerinin arka arkaya sıralanmasının ne anlamı vardır? Söz konusu veriler kendisinden önceki dönemlere ait verilerden ne ölçüde ayrılmaktadır? Bütün bu veriler bir araya getirildiğinde bir bütün olarak ne ifade etmektedir? Defterlerdeki verilerden ne tür sonuçlar elde edilebilir? Bu çalışmanın ilk ve en önemli sorunu/sonucu nüfus defterleri kullanılarak XIX. yüzyılın ortalarında bir Osmanlı kazası olan Beyşehir hakkında nasıl bir tablo resmedildiğidir.

Bütün bu sorgulamaların sonunda bu çalışmanın belirgin sonucu olarak Beyşehir ve çevresinde yaşayan insanların arasında çekirdek aile yapısının hâkim olduğu, kadının doğum yapma sayısı ortalama çocuk sayısından şüphesiz yüksek olmakla birlikte ortalama çocuk sayısının 3 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu durum daha önce yapılan çalışmalarda Klasik dönem Osmanlı toplumu da dâhil olmak üzere sürekli tekrarlanagelen Osmanlı ailesinin 3 çocuk ve 1 anne-babadan oluşan çekirdek aileye sahip olduğu tespitinden ve onu tekrarlamaktan öteye geçememiştir. Bu yönüyle elde edilen veriler bir tekrar ve teyitten ibarettir. Ancak en azından Beyşehir ölçeği için nüfusun yaş dağılımına göre oldukça genç bir nüfus olduğu yeni bir tespit olarak söylenebilir. Beyşehir Kazası’nda yaşayan erkeklerin ortalama yaşı 21,3’tür. Yani aslında Osmanlı Devleti’nin bu sayımdan beklediklerine büyük oranda Beyşehir Kazası pozitif bir cevap vermektedir. Kazadaki erkeklerin %7,2’si sayım sırasında hala askerdir ve askerde olmayan gençlerin önemli bir yekûn tuttuğu da bu defter vasıtasıyla kayıt altına alınmış olmalıdır.

Günümüz Türkiye toplumuyla önemli ölçüde benzerlik gösteren kimi tespitler ise, bazı şahıs isimlerinin kullanım sıklığı ve yaygınlığıyla alakalı olanıdır. Beyşehir’de yaşayan her altı kişiden birinin ismi Mehmet’tir. Her 5 erkekten birinin ismi Mustafa ya da Ali’dir. Her 5 erkekten birinin ismi Hasan ya da Hüseyin’dir. İnsanlar kendi babalarının isimlerini, kendi çocuklarına verme eğilimde oldukları net olarak anlaşılmakla birlikte Beyşehir ve çevresinde ortaya çıkan bu oran Ehl-i Beyt sevgisinin oldukça yaygın ve güçlü olduğunu kanaatini de uyandırmaktadır.

Osmanlı şehirleri, günümüz şehirleri kadar tarımdan kopuk değildir. Temettuat defterleri bu konuda oldukça nitelikli bilgiler sunmasına rağmen, nüfus defterleri de Osmanlı toplumunun, şehirlerinin tarımsal faaliyetlerden uzak olmadığını teyit etmektedir. Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde Beyşehir Kazası’nda yaşayanların 3/2’sinin tarımla meşgul olduğunu ele vermektedir. Beyşehir kaza

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

merkezinde, yani Beyşehir kentinde tarımla meşgul olanların oranı %30 civarındadır. Bu oranda bir ilişki bile şehirlerin hala büyük bir köy görünümünde olduğunu göstermektedir. Beyşehir kaza merkezinde tüccar, manav, kasap, oduncu, kömürcü, saraç, terzi, leblebici, ekmekçi, gözlemeci, kahveci, tahmişçi (kuru kahveci), duhancı (tütüncü), attar, bezzaz (kumaş alıp satan kimse), bakkal, eskici, hamal, nakkaş, yapıcı, kayıkçı, kalaycı, dellal, aşçı, katırcı, hizmetkâr, çömlekçi, debbag (derici), değirmenci, semerci, palancı, dülgere, çeşmeci, kilerci, çenberci, demirci ve nalbant adıyla anılan sınaî ve ticaretle ilgili 40'a yakın mesleğin Beyşehir'de icra edilmesi elbette ki buranın şehri özelliğiyle alakalıdır. Bazı meslekler tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi için kırsalda da icra edilirken, kırsalın ürettiği artı ürünü kullanabilen şehirliler bu oranda sanayi ve ticaretle ilgilenmişlerdir. Ancak şurası açıktır ki, sanki Beyşehir nüfus defterleri bize Beyşehir ve çevresindeki arazinin sınaî ve ticarî faaliyetlerin orada yaşayan insanların geçimine yeterli büyüklükte olmadığını ifade etmektedir. Şüphesiz yeterli olsaydı, insanlar Beyşehir ve çevresinden büyük şehirlere göç etmeye kalkışmazlardı. Tahsilde ve askerde olan gençler istisna tutulursa, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlere çalışmaya giden %11,3'lük nüfusun bariz bir gerekçesi olmalıdır. Nüfus defterleri ise, bu gerekçeyi küçük notlarla açık bir şekilde bize ifade etmektedir. Bu gerekçenin adı ise "kısmet tariki"dir. Yani Beyşehirli Beyşehir ve çevresinde maişetlerini temin edecek ve hayatlarını sürdürecektir bir işten yoksun kalmışlardır. Bu nedenle kısmet tarikiyle veya kısmet aramak arzusuyla memleketlerinden ayrılarak büyük şehirlerde "ne iş olursa yaparım" yahut "elimden her iş gelir" anlayışına ortak olmuşlardır. Defterlerde büyük şehirlere giden Beyşehirlilerin yekûnu hamallık yapmaktadır. Bu durum göstermektedir ki, bu insanların çoğu niteliksiz işçidir ve hizmet sektörüne hamallık yaparak boyun eğmişlerdir. Aralarında 5,10 hatta 15 yıldır büyük şehirlerde olan insanların hala aynı mesleği sürdürüyor olmaları sadece bu meslekte kazanılan paranın tatminkâr olmasıyla izah edilemez. Şüphesiz kişinin sahip olduğu tarımsal tecrübe onun büyük şehirde hamallıktan başka mesleği icra edebilecek yeterlilikte değildir.

Bazı insanlar nüfus defterlerinde göre, sağır, âmâ (kör), çolak, topal, meczup (deli), alil (sakat), mariz (hastalıklı), yekçeşm (tekgöz), ucceme (dil tutukluğu), ahraz (sağır ve dilsiz) olarak tanımlanmışlardır. Bunların oranı Beyşehir Kazası'nda %1,3'tür. Günümüz Türkiye toplumuna özürlü oranının %9-10 civarında olduğu düşünülürse bu orandaki bir seviye oldukça düşük görünmektedir. Ancak günümüz toplumundaki özürlü anlayışının XIX. yüzyılın ortalarında geçerli olmadığı düşünülürse, insanların hayatta kalma oranının daha düşük olduğu da göz önüne alınırsa bu oran daha az şaşırtıcı olacaktır. Osmanlı toplumunda kölelik XIX. yüzyıla kadar tedricen azalmakta ise de bu tarihlerde Beyşehir ve çevresinde sosyal ve ekonomik durumu iyi olanlar arasında az da olsa devam etmektedir. Gulam olduğu belirtilen erkek sayısı %0,5'tir.

Anahtar Kelimeler: Beyşehir, Nüfus Defteri, 1844, Osmanlı, XIX. Yüzyıl

BEYŞEHİR DISTRICT ACCORDING TO THE CENSUS IN 1844

STRUCTURED ABSTRACT

Beyşehir District Civil Registry Book of 1844 is registered to number 3315 in BOA, NFS.d (Prime Minister's Ottoman Archives, Civil Registry Book Catalogue) in the Department of Ottoman Archives in the Republic of Turkey Prime Minister's General Directorate of State Archives. Having been numbered in accordance with the paging method which might have been chosen during classification, the civil registry book consists of 252 pages. According to the information given on the information form concerning the book, the starting date of the book was November 7, 1844. Containing 8-10 lines on each page, and 3-4 names on each line, the book was obviously kept with due diligence in terms of page layout and scripture. The civil registry of Beyşehir District in 1844 was kept based on household records. The head of the household was to be recorded first in the registry, respectively followed by the other male residents of that household. The book does not include any kind of registries concerning female population. The book specifies 4 neighborhoods called Hacı Armağan, Orta, Cami and Dalyan as well as 34 villages in the Beyşehir district center.

According to the book entries, there were 2457 households, 6480 males and approximately 13,000 residents in Beyşehir District in 1844. According to the data on the civil registry book of 1844, there were 400 households in the district center, and 1822 residents of which 911 were males. It could be said that the majority of the families resident within Beyşehir District were nuclear families. The entries in the civil registry book show that 3/2 of the Beyşehir District residents were engaged in agriculture. The number of those engaged in agriculture in the Beyşehir district center was around 30%. Such a relation at even this rate indicates that the cities are still big villages. According to the notes taken on the books, of 6480 males registered in Beyşehir District, 622 emigrated to İzmir, 63 to İstanbul, and 46 to other places. In other words, 731 people, 11.3% of the male population emigrated from Beyşehir District to big cities to work there. Considering all, Beyşehir District in the mid-19th century was a medium level settlement of 13,000 people. Its demographic development pace was low due to the emigration of the rural population to big cities. One of the most important indicators of this situation is that a part of İzmir residents today are clearly of Beyşehir origin, regarding that 1 in 10 people living in Beyşehir immigrated to İzmir.

The data given in the civil registry books of the 19th century of Ottoman empire are composed of the names, professions, appearance and age of the male residents of any region. The analysis of the registry books shows that the males were given a serial number according to which they were filed. Thus, at the first glance, the data in the registry books might seem as ordinary, simple and valueless statistics. What does it mean to know the names and ages of the people resident in a region 150-120 years ago or to see their professions were filed in sequence? To what extent do the subject data differs from the data from previous periods? What do all these data when put together? What kind

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

of results can we infer from the data in the registry books? The primary question/conclusion of this study is to find out what kind of a picture is represented about Beyşehir, an Ottoman city, in the mid-19th century using the civil registry books.

After all the inquiries, the study explicitly found out that the nuclear family structure was common among the people of Beyşehir and its surroundings and that the average number of children was 3, although the number of births were undoubtedly higher. This conclusion has resulted in repeating the cliché finding based on previous studies about even the Classical period Ottoman society that specifies the Ottoman family was a nuclear one containing 3 children and parents. Thus, the obtained data can be used only for repetition and approval. However, we can say that the Beyşehir distribution of population was a relatively young one, which is a new finding. The median age of men resident in Beyşehir was 21.3, which means that Beyşehir responded well to expectations of Ottoman State from this population census. 7.2% of the male residents in the city were still doing their military service; the large number of those who were not must have been recorded in this civil registry book. Some of the findings related the frequency and prevalence of some of the names display similarity with today's Turkey. One out of six people in Beyşehir was named Mehmet. One out of five was named either Ali or Mustafa. One out of five was named either Hasan or Hüseyin. It is obvious that the people tended to name their children after their own fathers. It can be inferred that the love for the Family of the Prophet was quite common and strong.

The Ottoman cities were not detached from agriculture as much as today's cities are. Although the Books of Income offer quality information on this subject, the civil registry books confirm that Ottoman society and cities were not far from agricultural activities. The registry book of Beyşehir specify that 3/2 of the residents there were engaged in agriculture. Those who are engaged with agriculture in the Beyşehir city center amounted up to 30%. Such a large rate shows us that the cities still looked like large villages. The urban qualities of the city were displayed in practice of almost 40 industrial or commercial professions such as merchants, greengrocers, butchers, lumberjacks, coal dealers, saddlers, tailors, roasted chickpea sellers, bakers, pancake sellers, coffeehouse keepers, coffee stores, tobacco shops, oil sellers, draper, grocers, junk dealer, porters, painters, constructors, boatmen, whitesmiths, middlemen, cooks, muleteers, servants, potters, tanners, miller, saddle makers, carpenters, plumber, steward, hoopers, ironsmiths and blacksmiths. While some of the professions were practiced in the countryside to carry out agricultural activities, the urban population that could use the product of the countryside was involved more in industry and commerce. However, it is obvious that the Beyşehir registry books tell us that the land in Beyşehir and its surrounding and the industrial and commercial activities there were not large enough for the sustenance of the residents. If they had been, the residents would not have attempted to migrate to big cities. When the students and those at the military service are considered exceptional, the migrating population of 11.3% to big cities such as İzmir and İstanbul must have had a reason for such a movement. The civil

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

registry books contain small notes of these motives, which are mostly called “destiny path”. In other words, the residents of Beyşehir were deprived of jobs that could provide them with their livelihood and sustenance in Beyşehir and around. Therefore, they left their homelands for the bigger cities looking for ‘the path of their destiny’. They applied for the jobs although they were not qualified. The registry books show that the total migrants from Beyşehir in big cities worked as porters, which means that they had to adjust to the services sector as porters without any qualifications. The fact that some of them continued in this job for 5,10 and even 15 years in the big cities does not guarantee that the income was satisfactory, but that their agricultural experience was not enough for any other job other portage.

Some people were registered as deaf, blind, one-armed, crippled, insane, disabled, sick, one-eyed, tongue-tied, deaf-mute in the civil registry books, which amount to 1.3% of the population. Considering that this rate is around 9-10% in Turkey today, such a level appears to be quite low. However, regarding that the perception of the disabled was different back in the mid-19th century, the rate becomes less surprising due to the low rate of survival. Although slavery was gradually fading away in the 19th century Ottoman society, it continued to a little extent among the socio-economically well-to-do families of Beyşehir and its surrounding. The number of the males specified as male guards was 0.5%.

Key Words: Beyşehir, Civil Registry Book, 1844, Ottoman, 19th Century

GİRİŞ

Arapça "nefs" kelimesinin çoğulu olan "Nüfus" kelimesi, mana olarak “nefis, hayat, canlar, ruhlar” anlamına gelmektedir (Develioğlu, 2003, s.84; Parlatur, s.1308). Bununla birlikte günümüzde taşıdığı anlama göre nüfus, bir ülkede veya bir bölgede, belirli bir dönemde yaşayanların oluşturduğu toplam sayımlardır. Nüfus sayımları bir toplumu meydana getiren fertlerin sayı, cinsiyet, yaş, meslek, dil, din ve öğrenim durumlarını ortaya koyduğundan toplumların sosyolojik, ekonomik ve tarihî yönlerini araştırmak isteyenler açısından oldukça önemli verilerdir (Aköz, 2012, s.17).

Tarihte ilk kez hane kayıtlarının tutulmasıyla birlikte başlayan nüfus hizmetleri, M.Ö. II. yüzyıla gidecek kadar çok eski bir geçmişe sahiptir. Yüzyıllar boyunca ülkeler doğum, ölüm ve evlenme gibi nüfus olaylarını ve nüfus hareketlerini, genel olarak askerlik ve vergi toplama gayesi ile kayıt altına almaya çalışmışlardır. Önemli bir kamu hizmeti olarak sürekli var olan ve mahiyeti gelişen nüfus hizmetleri, günümüzde toplumun tanınması, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli olarak sunulması, eğitimden sağlığa kadar birçok sektöre veri sağlanması, nüfus hareketlerinin izlenmesi ve kimlik kartı benzeri uygulamalarla kişilerin gerçek kimliklerinin doğrulanması gibi birçok alana yayılmış bulunmaktadır (Çimen, 2012, s.185).

Türkiye’de nüfus hizmetleri, Osmanlı döneminde tasarlanan güçlü ve köklü geleneklere dayanmaktadır. Osmanlılar, hazineye gelir sağlama, savunma ve fetih için asker toplama gayesi ile arazi ve nüfus sayımı yapılmasına ve bunlarla ilgili kayıtların tutulmasına özel bir önem vermişlerdir. Genel olarak belirli olay ve dönemlere göre yürütülen bu sayımların başlangıcı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Osmanlının kuruluş yıllarına kadar gitmektedir¹. Bu sayım ve yazım (tahrir) geleneği, Cumhuriyet döneminde yeteri kadar takdir edilip devralınan nüfus kayıtları tam olarak korunamasa bile, temel ilkeleri itibariyle aynen devam etmiştir (Çimen, 2012, s.185).

Modern anlamda Osmanlı'daki nüfus hizmetleriyle ilgili köklü çalışmalar, 1790 yılında Amerika Birleşik Devletleri, 1801 yılında Fransa ve Britanya'da yapılan nüfus sayımlarından 30-40 yıl sonra, 1831 yılında başlamıştır. Bu yüzden 1829 yılında İstanbul'da yapılan yerel nüfus sayımı bir tarafa bırakılacak olursa, 1831 nüfus sayımı nüfus hizmetleri tarihi bakımından milat sayılmaktadır (Çimen, 2012, s.193-194).

Günümüzde yürütülen nüfus hizmetlerinin kayıt düzeni, teşkilatlanması ve dayandığı temel prensipleri bakımından 1831 nüfus sayımı önemli bir yere sahiptir (Karal, 1997, s.10). Osmanlı Devleti, bu sayımda Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp (15-16 Haziran 1826) yerine yeni bir ordunun kurulması için askere alınabilecek Müslüman erkek nüfusun ve cizye alınabilecek gayrimüslim nüfusunun tespitini yapma gereğini duymuştur. Zira Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye" ordusunun sağlam temellere oturtulması, sürekli geliştirilmesi hem de insan gücü yönünden yeni kaynaklara sahip olması gerekiyordu. Yani ülke dâhilinde askerlik yapabilecek ahalinin sayısı ile vergi verecek olanların sayılarının bilinmesi, yeni ordunun aktif gücünün tespit edilmesi ve vergi sisteminin yeniden düzene sokulması gerekiyordu. Bunları gerçekleştirebilmek için erkek nüfusun sayılması elzemdi (Aköz, Karaca, 2012, s.17-18).

Sultan II. Mahmut bu gerekçelerle hemen ve öncelikle İstanbul'da bir nüfus sayımı başlatmıştır. Ancak 1828-29 Osmanlı- Rus Savaşı nedeniyle bu sırada sayım ülke geneline yayılamamıştır. Nihayet nüfus sayımı tam olarak 1831 yılında gerçekleştirilebilmiştir (Aydın, 1990, s.91). 1831 sayımının temel amacı; vergi ve asker toplamak olduğundan, ülkedeki kadın nüfus sayılmamıştır (Yılmaz, 2012, s.316). Esas amacına uygun olarak da bu sayımda Osmanlı'nın sadece erkek nüfusu kaydedilmiştir. Fiilen askere alınabilecek olan sadece Müslüman nüfustur. Bunun yanı sıra cizye ve bedel-i askeriye'ye tabi olunması nedeniyle gayrimüslim nüfus da çoklukla "reaya", Ermeni, Yahudi, Kıptî olarak sayıma dâhil edilmiştir (Behar, 2000, s.68). Erkek nüfusunun sayımı böylece din bölümüne göre yapılmış bulunmaktadır. Bu bakımdan Rumeli ve Anadolu'nun İslam ve Hristiyan olarak nüfusları tespit edilmiştir. İslam nüfus, Türk olan İslamlar, Türk olmayan İslamlar diye bölünmemiştir (Karal, 1997, s.21). Yukarıda ifade edilen gerekçelerle 1831 nüfus sayımında Anadolu ve Rumeli'de yaşayan erkek nüfus yaşına bakılmadan istisnasız sayılmış, fakat orduya asker vermeyen bölgeler sayımın dışında tutulmuştur. Lahsa, Basra, Yemen, Mısır, Tunus, Cezayir, Trablusgarp ve Habeş gibi orduya asker vermeyen eyaletler sayım dışında tutulmuşlardır (Şahin, 2013, s.1).

Osmanlı'da yapılan genel nüfus sayımı sadece 1831 sayımlarıyla sınırlı kalmamıştır. 1831 kayıtlarını adeta bir veri tabanı olarak kullanan Osmanlı Devleti, üç-beş yılda bir nüfus güncellemesi yaptırmıştır (Yılmaz, 2012, s.90). Zamanla değişen koşullar, yeni getirilen düzenlemeler, yapılan bu ilk sayımın daha sonra ortaya çıkan eksik yönleri, ayrıca tam anlamıyla imparatorluktaki bireylerin tamamının sayıma tabi tutulmamış olması sonraki dönemlerde yeni nüfus sayımlarının yapılmasını zorunlu kılmıştır. İlk nüfus sayımının ardından 1844'te ikinci bir nüfus sayımı yapılmıştır. Fakat bu nüfus sayımı da öncekinden farklı olmamıştır. 1844 nüfus sayımı uzun yıllar sürmüş, 1851'de alınan yeni kararlar bazı bölgelere sayım memurları atanmış ve 1857 yılında Kıbrıs'taki Müslüman nüfusun sayımı genişletilerek göçebelerin de sayılması kararlaştırılmış ve bu sayım 1861'de tamamlanmıştır (Karpas, 2010, s.62).

¹ Tahrirlerden hareketle yapılan bir nüfus tahlili için bkz. Abdülkadir Gül, "XVI. Yüzyılda Antakya Kazası'nın Demografik Yapısı", Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, Volume 4/3, Spring 2009, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.715, p. 1024-1066.

Osmanlı döneminin en kapsamlı sayımları 1885 ve 1907 yıllarında yapılan sayımlardır. Nüfusun yaşa, cinsiyete, doğum yerine, mesleğe, medenî duruma, etnik kökene ve cemaate göre dağılımlarını verebilen ilk ve son sayımlar bunlardır. Yapılan bu sayımlarda sadece bir nüfus sicili ve kütüğü oluşturmak için yapıldığından demografik kaygılar ağır basmıştır. Sonuç olarak Osmanlı'da yapılan nüfus sayımları, gerek savaşlar, gerek sayımların tüm imparatorluk sınırlarını kapsamayışı, sayımlarda cinsiyetin esas alınması gibi etkenler sayımların niteliğini etkileyen temel faktör olmuştur (Behar, 2011, s.70).

1844 NÜFUS SAYIMINA GÖRE BEYŞEHİR KAZASI

Daha önce ifade edildiği gibi, Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1831 yılında yapılmıştır. Ancak bu sayımlarda amaç vergi ve asker tespitini yapmak olduğundan, yalnızca erkekler sayılmış ve bu nedenle sayıma kadınlar dâhil edilmemiştir². Osmanlı Devleti'nde ikinci genel nüfus sayımı ise 1844 yılında yapılmıştır. Bu genel nüfus sayımlarının haricinde 1831 ve 1844 yılları arasında da bazı yıllarda çeşitli nüfus sayımları yapılarak asker ve vergi hesaplamaları yapılmıştır³. 1844 yılındaki sayımlar, 1843 yılında kura sisteminin yürürlüğe girmesinden sonra orduyu yeniden düzenlemek, askere alma usulünü değiştirmek ve daha da önemlisi bu sırada yürürlüğe giren temettuat vergisini daha sağlıklı bir şekilde toplamak amaçlarıyla yapılmıştır. Bu nedenle 1844 sayımlarında da kadın nüfus sayılmamıştır. Bazı araştırmacılara göre, 1844 sayımları modern esaslara dayanan ilk nüfus sayımıdır (Yılmaz, 2012, s.92). 2011 yılı Eylül ayına kadar araştırmacıların hizmetine sunulmayan bu sayımlar bu tarihten itibaren araştırmacıların hizmetine açılmış, nüfus defterleri kullanılarak çeşitli lisansüstü tezleri ve bilimsel yayınlar yapılmaya başlanmıştır⁴.

1844 tarihli Beyşehir Kazası Nüfus Defteri, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığında BOA, NFS.d katalogunda 3315 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Tasnif sırasında verildiğini düşündüğümüz sayfa usulüne göre numaralandırılmış olan nüfus defteri 252 sayfadan oluşmaktadır. Ciltli olarak düzenlenmiş olan defter 20X50 cm ebadında olup ebrusuz olarak hazırlanmıştır. Defterle ilgili bilgi formunda verilen bilgilere göre, defterin başlangıç tarihi 25 Şevval 1260/ 7 Kasım 1844'tür. Her sayfada 8-10 satır ve her satırda da 3-4 isim bulunan defterin sayfa düzeni ve yazı bakımından itinalı tutulmuş olduğu söylenebilir.

Defterin kapak sayfasında “ Konya Sancağı Defter Nazırı idaresinde bulunan Beyşehri Kazası'nın nüfus-ı zükûrunun İslam defteridir. Sene 260” yazmaktadır. Defterin 1, 2, 4, 29, 31, 32, 59, 123, 151, 152, 179, 211, 212, 251 ve 252. sayfalarında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk Nüfus Sayımı*, Ankara 1997.

³ Bu konuda yapılmış bazı çalışmalar için bkz. Abdülkadir Gül, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 11-2 Yıl: 2009, Erzincan 2009, s. 163-182; Yunus Özger, “Tanzimat Öncesi Erzurum Şehrinin Demografik Yapısı (1251/1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre), *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* Sayı 29, Prof. Dr. Zeki Başar Özel Sayısı Erzurum 2006, s. 239-266; Yunus Özger, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tercan ve Köylerinin Demografik Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre), *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt-Sayı: 10-2 Yıl: 2008, Erzincan 2008, s. 59-75; Osmanlı dönemi yanında, Cumhuriyet döneminde de şehirlerin ve ülkemizin nüfus gelişimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bazı örnekler için bkz. Ahmet Atasoy, M Dursun Çitçi, “Elazığ Şehri'nin Nüfus Özellikleri Ve Çevrenin Toplum Sağlığı Üzerindeki Etkisi” *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/3, Spring 2009, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.677>, p. 197-226.

⁴ Örnek bir çalışma için bakınız: Hacı Haldun Şahin, *Osmanlı Dönemi Nüfus Defterlerinde Çorum Bölgesi Aşiretleri*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2013; Mehmet Yılmaz, “Tanzimat'tan Cumhuriyete Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri”, *I. Uluslararası Hatunsaray ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2012, s.307-333; Mehmet Yılmaz, “Tanzimat Döneminde Yapılan Nüfus Sayımlarına Göre Kulu Köyü”, *Kulu Sempozyumu Bildirileri*, Kulu 2012, s.81-132.

Defterde Beyşehir Kazası'na bağlı 34 ayrı yerleşim yeri ile kaza merkezinde yer alan 4 ayrı mahallenin kayıtları yer almaktadır. Defterde yer alan ilk kayıt Beyşehir Kazası'na bağlı Davgana Köyü, Yenice Mahallesi'ne ait kayıtlardır. En son kayıt ise, Beyşehir Kazası Huğlu Köyü'ne ait kayıtlardır.

Beyşehir Kazası nüfus defterinin 250. sayfasında nüfus sayımının ne zaman, kim tarafından ve nasıl gerçekleştirildiğine dair bilgi verilmektedir. Bu bilgilere göre, Beyşehir Kazası'nda nüfus sayımı Asakir-i Hassa-i Şahane miralaylarından Hacı Ahmet Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Hacı Ahmet Bey 1844 yılında Beyşehir Kazası'na bizzat gelerek kazaya tabi köyleri tek tek dolaşmıştır. Ahmet Bey elinde mevcut olan talimat-ı seniyyeye uygun bir şekilde herkesi bizzat görmek ve hiç kimseyi geride bırakmamak koşuluyla kazada yaşayan erkeklerin isim ve şöhretlerini, yaş ve eşkâllerini deftere kaydetmiştir. Kaza müdürü ve muhtarları birbirlerine kefil olarak sayıma nezaret ve refakat etmişler, nüfus defterini damgalarıyla mühürlemişlerdir.

1844 yılı Beyşehir Kazası nüfus kayıtları, hane esasına göre tutulmuştur. Kayıtlarda hane reisi esas alınmış, önce hane reisi yazıldıktan sonra sırayla o hanede yaşayan erkek nüfus kaydedilmiştir. Kadın nüfusa dair herhangi bir kayıt bu defterlerde bulunmamaktadır. Defterin düzenleniş tarzı incelendiğinde aşağıdaki tespitler yapılabilmektedir. Defterin başında öncelikle nüfus kaydının ait olduğu yerleşimin adı verilmiştir. Yerleşimde bulunan bütün haneler, hane numarası 1'den başlatılmak suretiyle deftere kaydedilmiştir. Hane reisinin adı satır başına yazıldıktan sonra hemen altına büyükten küçüğe olmak üzere hanedeki diğer erkekler kaydedilmiştir. Bununla birlikte aynı hanede yaşayan hane reisinin kardeşi, yeğeni, kayınbiraderi, amcası, üvey oğlu gibi erkek yakınları varsa onların adları da çocukların isimlerinin arkasından kaydedilmiştir. Diğer taraftan hane reisinin kölesi, çırağı, tebaası, kalfası, hademesi gibi aile üyesi kabul edilen bireylerin de defterlere yazıldığı görülmektedir. Defterdeki kayıtların hane ve numara verilmek suretiyle düzenlendiği anlaşılmakla birlikte bazı kişilerin numara verilmeden kaydedildiği görülmektedir. Numara verilmeden kaydedilen kişilerin genellikle askerde olan kişiler olduğu anlaşılmaktadır.

Defterdeki kayıtlar her yerleşim birimine ait son kaydın bitimiyle birlikte toplam hane ve toplam erkek sayısı verilerek mühürlenmiştir. Ancak nüfus kaydını yapan kişi tarafından yapılan hesaplamalarda zaman zaman tutarsızlıklar olduğu, kayıtların eksik ya da fazla çıktığı, bazı numaraların iki kere yazıldığı, bazı numaralarının atlandığı gibi nedenlerle hatalı toplamlara ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Biz çalışmamızda defterdeki kayıtları esas almakla birlikte kendi hesaplamalarımız ışığında değerlendirme yapacağız.

Nüfus defterlerinde kayıt altına alınan erkekler hane reisine olan yakınlıkları derecesinde isimleri kaydedildikten sonra bunlara ait eşkâl bilgileri de kayıtlarda yer almıştır. Eşkâl bilgileri genel olarak kişinin boy özelliği (kısa, kısaca, orta, uzunca, uzun) ve bıyık, sakal türleri (ak, kara, kır, köse, ter, taze, kumral, kırca, az, müzellef, şabemred) açısından ifade edilmiştir. Kayıtlarda eşkâl bilgilerinin dışında kişilerin yaşı da net olarak ifade edilmektedir. Ayrıca meslek sahibi olan erkeklerin meşgul oldukları mesleklerin isimlerine de yer verilmiştir.

Nüfus defterlerinde isim, yaş, eşkâl ve meslek bilgilerinin dışında kişiye ait kayıtların üzerinde notlar halinde bazı bilgilere de rastlanmaktadır. Bu bilgiler kör, topal, yaralı, çolak, alil (sakat), yekçeşm (tekgöz), vs. gibi kişinin fiziki özelliklerini ifade ettiği gibi askerde, İzmir'de, Der-Aliyye'de gibi başka memlekette bulunduğu dair bilgileri de içermektedir. Bu bilgilerin içerisinde bazı kişilerin eğitim amacıyla gittikleri bölgelerin isimlerine de rastlanmaktadır. Defterlerdeki kayıtlar çok kısa ve özet bilgileri ihtiva ettiği için hanenin büyüklüğüne göre değişse de bir sayfada yaklaşık olarak 5-6 hane ve 20-25 erkek kaydı yer almaktadır. Bu yönüyle ortalama 30-40 hanelik bir köye ait bir nüfus kaydının 8-10 sayfadan oluştuğu görülmektedir. Aşağıda 252

sayfadan oluşan, 34 köy ve bir kaza merkezinin kayıtlarının yer aldığı Beyşehir Kazası nüfus defterine göre kazanın demografik yapısı incelenecektir.

I.BEYŞEHİR KAZASI'NIN DEMOGRAFİK YAPI

A-KENT VE KIRSAL NÜFUS

1844 tarihli Beyşehir Kazası nüfus defterinde Beyşehir kaza merkezinde Hacı Armağan, Orta, Cami ve Dalyan olmak üzere 4 mahalle ve 34 köy kaydedilmiştir. Kaza nüfus defterinde merkez haricinde Akburun, Avdancık, Avşar, Bademli, Başlamış, Bayat, Bayındır, Bektemir, Candar, Çiftlik-i Kebir, Çivril, Çonya, Çukurağıl, Doğancık, Eğirler, Emen, Eylikler, Göçü, Gönen, Gurgurum, Huğlu, İsa, Karaali, Karadiken, Kırıklı, Kısıfın, Kurdular, Manastır, Mesudlar, Sarı, Sevindik, Şamlar, Üskerles isimlerini taşıyan 33 köye ait kayıtlar ile Davgana Köyü'nde Aşağı Mahalle, Cami-i Kebir, Sokakbaşı ve Yenice isimli mahallelere ait kayıtlar bulunmaktadır.

Defterdeki kayıtlara göre, Beyşehir Kazası'nda 1844 yılında 2457 hane, 6480 erkek nüfus ve yaklaşık 13.000 kişi yaşamaktadır. 1844 yılı nüfus defteri verilerine göre, kaza merkezinde yaklaşık 400 hane yaşamakta olup, kentte 911 erkek ve 1822 kişi ikamet etmektedir. 1830-1831 yılında yapılan nüfus sayımına göre ise, kent merkezinde 831 erkek bulunmaktadır (Karal, 1997, s.203). 1840 yılında, şehrin nüfusu 353 haneye, 790 erkeğe ulaşmış bulunuyordu (Muşmal, 2005, s.87). Bizim tespitlerimize göre ise, kent merkezinde 1844 yılında 911 erkek ve 395 hane bulunmaktadır.

1844 tarihli Beyşehir Kazası nüfus defterlerine göre, kaza genelinde 2457 hane ve 6480 erkek nüfus bulunmaktadır. 1840 yılına ait temettuat defterleri kullanılarak yapılan bir çalışmada bu tarihte Beyşehir Kazası'nda 2289 hane ve 5811 erkek nüfus tespit edilmiştir (Muşmal, 2005, s.347). Arada 4 yıllık bir fark bulunmasına rağmen nüfusun 4 yıl içinde yaklaşık 670 kişi arttığı görülmektedir. Temettuat defterlerinin hane esasına göre düzenlenmekle beraber nüfus tespiti yapma amacını taşımadığı için nüfus tahminleri açısından nüfus defterlerindeki veriler kadar isabetli değildir⁵. Bu nedenle 1844 yılında Beyşehir Kazası'nın toplam nüfusunun yaklaşık 13.000 civarında olduğu yönündeki tahmin daha tutarlı olacaktır.

Defterdeki kayıtlara göre, Beyşehir Kazası'nda hane sayısı açısından en küçük yerleşim birimi Çiftlik-i Kebir isimli köydür. Bu köyde 1844 yılında 8 hane ve 14 erkek kaydedilmiştir. Beyşehir Kazası'nda hane sayısı açısından en büyük yerleşim yeri ise 457 hane ve 1145 erkek kaydı ile Davgana Köyü'dür. Davgana Köyü, 395 hane ve 878 erkeğin kaydedildiği Beyşehir Kaza merkezinden dahi büyük olan bir yerleşim olarak dikkat çekmektedir⁶. Ekler bölümünde yer alan Tablo 1'de Beyşehir Kazası'na bağlı yerleşim birimlerinin hane sayısı, hanelerde bulunan erkek sayısı ve tahmini nüfusu verilmektedir.

Tahmini nüfus iki metotla hesaplanabilir. Bunlardan ilki hane sayısının kabaca 5 ile çarpılmasıyla elde edilebilir. Bir diğer hesaplama metodu ise erkek nüfus kadar kadın nüfus bulunduğu kabul edilerek erkek nüfusun 2 ile çarpılmasıyla elde edilebilir. Her iki model de nüfusun kesin olarak tespiti imkân vermemekle birlikte gerçeğe en yakın tahmine bu modellerle ulaşmak mümkündür. Biz çalışmamızda yaptığımız nüfus hesaplamalarında erkek nüfus kadar kadın nüfus bulunduğunu kabul ederek yapılan ikinci metodu esas aldık. Her iki hesaplamanın da birbirine yakın sonuçlar verdiği görülmektedir. Nitekim 2457 hane ve 6480 erkek nüfusun bulunduğu Beyşehir Kazası'nda hane sayısı 5 ile çarpıldığında 12.285; erkek nüfus kadar kadın

⁵ Bkz. Ahmet Geçer, "Temettuat Defterine Göre Mut'un Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapısı (1844-1845)", *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 7 Issue 4-II, 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3920>, 1749-1777.

⁶ Beyşehir Kazası'nda yerleşim birimlerine göre hane sayısı ve tahmini nüfus için ekler bölümünde Tablo 1'e bakılabilir.

nüfus olduğu düşünüldüğünde ise 12.960 sayısına ulaşılmaktadır. Buna göre, 1844 yılında Beyşehir kaza nüfusunun yaklaşık 13.000 kadar olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 1'e göre, 1844 yılında Beyşehir kaza merkezinde bulunan dört mahallede toplam 395 hane, 911 erkek nüfus ve tahmini olarak toplam 1822 kişi yaşamaktadır. Beyşehir kaza merkezi toplam kaza nüfusunun %14,06'sını oluşturmaktadır. Beyşehir kaza merkezindeki en büyük mahallenin Cami Mahallesi olduğu görülmektedir. Cami Mahallesi'nde 846, Hacı Armağan Mahallesi'nde 530, Orta Mahalle'de 270, Dalyan Mahallesi'nde 176 kişi yaşamaktadır.

Kazadaki nüfus açısından en büyük yerleşim birimi olan Davgana Köyü 2386 kişilik nüfusuyla Beyşehir kaza merkezinden dahi büyük olduğu gibi toplam nüfusun %18,41'i yani kaza nüfusunun neredeyse 1/5'i bu köyde yaşamaktadır. Bu sonuçlara göre kaza nüfusunun 1/3'ünün Beyşehir ve Davgana Köyü'nde yaşadığı görülmektedir. Beyşehir Kazası'nda Davgana Köyü ve kaza merkezi dışındaki bazı yerleşimlerin de nüfusunun 1000'den fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar arasında 1242 kişilik nüfusuyla Üskerles, 1346 kişilik nüfusuyla Manastır köyleri de kazanın büyük yerleşimleri arasında yer almaktadır. Kazadaki bazı yerleşimler ise, diğer yerleşimlere nazaran nüfus açısından oldukça küçük yerleşimlerdir. Kazadaki bu yerleşimlerin nüfusu 50'den az olup bu köyler kaza toplam nüfusunun çok az bir kısmını oluşturmaktadır. Bunlar arasında Avşar 44, Çiftlik-i Kebir 28, Çivril 36 kişilik nüfuslarıyla kaza nüfusunun ancak %1'ine sahip durumdadırlar. Kazadaki bazı yerleşimler nüfusun %1'ine bile sahip değildirler. % 0,34 ile Avşar, %1,00 ile Başlamış, %0,66 ile Bayat, %0,22 ile Çiftlik-i Kebir, %0,28 ile Çivril, %0,49 ile Doğançık, %0,93 ile Sevindik, %0,79 ile Kısıtlan, %0,62 ile Kırıklı kazanın en küçük köyleridir.

Beyşehir Kazası'nda hane başına düşen nüfusa bakıldığında bazı yerleşimlerin dikkat çekici olduğu görülmektedir. Kazada hane başına düşen kişi sayısı açısından en yüksek sayı Karaali Köyü'ndedir. Bu köyde hane başına düşen kişi sayı 7,85 iken, Çukurağıl'da 7,31, Kurdular'da ise 6,76'dır. Hane başına düşen kişi sayısı bakımından en küçük sayı ise 3 ile Çivril Köyü'nde görülmektedir. Ayrıca Çiftlik-i Kebir Köyü'nde bu sayı 3,50, Avşar Köyü'nde ise 3,67 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre hane başına düşen kişi sayısı kaza merkezinde 4,61, kaza genelinde ise 5,27 olarak ortaya çıkmaktadır⁷. Bununla birlikte bu oran kazanın en büyük köyleri olan Davgana'da 5,22, Üskerles'te 5,42, Manastır'da 6,29'a ulaşmaktadır. Bu yönüyle kazanın büyük köylerinde hane başına düşen kişi sayısı yüksek oranda seyrederken, bu oranın kazanın küçük köylerinde ve kaza merkezinde düşük olduğu görülmektedir.

B.NÜFUS HAREKETLERİ

1844 tarihli Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde erkeklerin isim, eşkâl ve meslek bilgileri belirtildikten sonra bu bilgilerin hemen üstüne o kişilerin şehir dışında ya da bölge dışında olmaları halinde not düşülerek nerede olduğu ve/veya neyle meşgul oldukları hakkında bazı bilgiler verilmektedir.

1844 yılında düzenlenmiş olan nüfus defterine göre, Beyşehir köy ve merkezinde kayıtlı olan bazı kişilerin İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlere çalışmak amacıyla göç ettikleri anlaşılmaktadır. Zira bu kişilerle ilgili notlarda gitmiş oldukları bölgelerde kaç yıldır bulundukları ve neyle meşgul olduklarına dair de bilgiler bulunmaktadır. Defterlerde düşülen notlara göre Beyşehir Kazası'nda kaydedilmiş 6480 erkekten 622'si İzmir, 63'ü İstanbul, 46'sı da başka yerlerde olmak üzere toplam 731 kişi, yani erkek nüfusunun %11,3 çalışmak amacıyla Beyşehir

⁷ 1833-34 Nüfus sayımına göre Doğanhisar'da hane başına düşen ortalama nüfus 5,4 olarak tespit edilmiştir. Orhan Çelikten, "1833-34 Nüfus Sayımına Göre Doğanhisar Kazası Nüfus Özellikleri", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu*, 5-7 Ekim 2012, Konya, s. 130; Benzer şekilde 1831 nüfus sayımında 4962 kişi nüfusa sahip olan Hatunsaray Nahiyesi'nde hane başına düşen kişi sayısı 5,3'tür. 1844 sayımlarına göre ise, hane başına düşen kişi sayısı 5,2'dir. Yılmaz, "Hatunsaray", s.317-319.

Kazası'ndan büyük şehirlere göç etmişlerdir⁸. Konya Vilayeti'nin başka bölgelerinde de kısmen görülen ve Hatunsaray çevresinde İzmir'e gitmek, Beyşehir bölgesinde ise Aydın'a gitmek olarak adlandırılan bu âdetin tam olarak ne zaman ortaya çıktığını tespit etmek oldukça zordur. Anlaşılan Tımar sisteminin bozulmasından itibaren başlangıçta mevsimsel bir göç hareketi olarak güz aylarında tarlasını eken çiftçilerin hasat mevsimine kadar geçecek olan 6-7 aylık boş zamanlarında ek gelir temin etmek amacıyla İzmir, Aydın ve Manisa taraflarına gitmeleri Tanzimat'ın ilan edildiği dönemlerde yoğunlaşmıştır (Yılmaz, 2012, s.327).

Büyükşehirlere göç eden Beyşehirlilerin %85'i İzmir'e, %8,7'si İstanbul'a, %6,3'ü ise diğer şehirlere göç etmişlerdir. İzmir'e göç veren yerleşimler incelendiğinde bazı yerleşimlerin dikkat çektiği görülmektedir. Nitekim bunlardan Davgana Köyü'nde nüfus defterinde kayıtlı kişilerin yaklaşık %20'si İzmir'e göç etmişlerdir. Yani Davgana Köyü'nde her beş erkekten biri İzmir'e göç etmiştir. Bu alanda dikkat çeken bir diğer yerleşim ise, Gönen Köyü'dür. Gönen Köyü'nde kayıtlı olan erkeklerin %23,7'si İzmir'e göç etmiştir. Diğer taraftan Eğirler Köyü'nde 55 kişi, Üskerles Köyü'nde 33 kişi, Emen Köyü'nde 32 kişi ve Beyşehir merkezinden 36 kişi İzmir'e göç etmişlerdir. Burada üzerinde yer alan bilgi notunda İzmir'de bulunduğu belirtilenler ele alınmış ve tablolar oluştururken bu bilgi notundaki veriler kullanılmıştır. Ancak bunların dışında bilgi notunda askere gittiği halde askerlik sırasında firar ederek İzmir ve çevresine kaçan ve oarya yerleşen başka Beyşehirli de vardır. Bunların sayısı tablolara ilave edilmemekle beraber 66 civarındadır.

Nüfus defterlerinde üzerlerine başka yerde olduğu hakkında bilgi notu düşülen kişilerin bir kısmının gittikleri bölgelerde ne işle meşgul olduklarına dair bilgiler de verilmiştir. Bunlar arasında İzmir'e giden 622 kişiden 267'sinin İzmir'de ne işle meşgul oldukları ifade edilmiştir. Defterlere göre İzmir'e giden Beyşehirlilerin 160'ı hamal, 38'i imam, 15'i tüccar, 4'ü manav, 2'si esnaf, 2'si debbağ, 2'si sandıkçı, 2'si kahveci, 2'si çerçi, 1'i deveci, 1'i kalaycı, 1'i kiracı, 1'i aşçı, 1'i berberdir. İzmir'e gidenlerden 30 kişi kısmet tarikiyle yani iş arama maksadıyla, 5 kişi de tahsil görme amacıyla İzmir'e gitmiştir. Hamallık, İzmir'e gidenlerin meşgul oldukları mesleklerin başında gelmektedir. İzmir'e gidenlerin %60'ı hamallık, yaklaşık %15'i de imamlık yapmaktadır. Defterlere göre İzmir'e gidenlerin çoğunluğu son birkaç yıldır İzmir'de iken, az da olsa bazılarının 5, 10, hatta 20 yıldır İzmir'de olduğu ifade edilmektedir. İzmir'e gidenlerin %17,5'u 1 yıl önce, %33,2'si 2 yıl önce, %19,1'i 3 yıl önce, %11,7'si 4 yıl önce, %5,5'i ise 5 yıl önce İzmir'e gitmişlerdir. Son 5 yılda İzmir'e gidenlerin oranı İzmir'e gidenler arasında %87,1'dir.

Buradan anlaşılmaktadır ki, tımar sisteminin bozulmasıyla birlikte başlayan süreç 1838 İngiliz Ticaret Anlaşması'yla İzmir Limanı'nın önem kazanması ve Tanzimat'ın İlanı'yla birlikte meydana gelen gelişmeler Beyşehir ve çevresinden büyük şehirlere ve özellikle İzmir'e yapılan göç hareketini tetiklemiştir. Nitekim İzmir'e giden erkeklerin büyük çoğunluğunun niteliksiz işçiler halinde olması İzmir Limanı'nda bu insanların hamallık yaptığını da teyit etmektedir. Diğer taraftan İstanbul'a giden erkeklerin daha nitelikli meslek sahibi oldukları görülmektedir. Beyşehir ve çevresinden İstanbul'a gidenlerin oranı İzmir'e göre hayli düşük olmakla birlikte başkente gidenlerin %32,7'si manav, %19,2'si hamal, %13,4'ü leblebicidir. Üstelik İstanbul'a gidenlerin göç hikâyesinin de İzmir kadar eski olmadığı görülmektedir. İstanbul'a gidenlerin %95'i son 5 yıldır İstanbul'a göç etmişlerdir.

Beyşehir ve çevresinden İzmir ve İstanbul dışında başka bazı şehirlere de göçenler olmuştur. Bunların oranı büyük şehirlere göçenler arasında % 6,3 (46 kişi)'tür. Beyşehir ve

⁸ 1841 nüfus sayımlarına göre Doğanhisar Kazasından 1841 yılında nüfusun %2'lik bölümü Edirne'ye göç etmiştir. Ancak bu göçlerin nedenleri ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Fuat Uçar, "1841 Sayımlarına Göre Doğanhisar Kazasında Nüfus ve Nüfus Yapısı", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu*, 5-7 Ekim 2012, Konya, s.320.

çevresinden İzmir ve İstanbul dışında bulunan kişilerden 6'sı hac vazifesini yerine getirmek amacıyla 9 aylığına Beyşehir'den ayrılmıştır. Beyşehir ve çevresinde 6000 erkeğin deftere kayıtlı olduğu düşünüldüğünde hacca gidenlerin oranının binde bir olduğu görülmektedir. Devrin şartlar düşünüldüğünde insanların maddi gücü ve ulaşım zorlukları dikkate alındığında bu durumun çok da şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Beyşehir Kazası'ndan 1844 tarihinde hacca giden 6 kişiden 4'ü Davgana Köyü'nden, 1'i Manastır'dan, 1'i de Beyşehir merkez Cami Mahallesi'ndendir. Hacca gidenler arasında Davgana Aşağı Mahalle'den Kara Mehmed oğlu Mehmed taze sakallı olup henüz 20 yaşındadır. Yine aynı köyden İsmail oğlu Ali de taze sakallı bir genç olarak daha 22 yaşındadır. Cami Mahalle'sinden 1844 yılında hacca giden Ahmet oğlu Hafız İbrahim ise 55 yaşına ulaşmış aksakalıdır. Hacca gidenlerin yaş ortalamasının 33 civarında olması ve gidenlerin genellikle hafız, efendi gibi unvanlara sahip bulunması ekonomik durumu iyi olan genç insanların bu dönemde hacca gittiklerini göstermektedir. Beyşehir ve çevresinden başka yerlere göç edenlerin 5'i Alanya, 4'ü Bursa, 4'ü Konya, 3'ü Isparta, 3'ü Edremit, 3'ü Rumeli, 2'si Mısır, 1'i Hersek, 1'i Adalı, 1'i Sivas, 1'i de Afyon'a gitmiş durumdadır.

C-YAŞ DAĞILIMI

Nüfus defterlerinde erkeklerin, bebek, çocuk, genç, orta yaşlı ya da yaşlı olmasına bakılmaksızın isim, eşkâl, meslek bilgilerinin altında rakamlar halinde yaşları da kaydedilmiştir. Hatta çocukların kaç aylık olduklarına kadar detaylı bilgiler verilmiştir. Biz bu bilgilerden hareketle Beyşehir Kazası'nda yaşayan erkeklerin yaşları hakkında net bilgilere ulaşabilmekteyiz. Böylece nüfus defterlerinden hareketle nüfusun ortalama yaşı hakkında tespitler yapabilmekte, ortalama ömür hakkında tahminler yürütebilmekteyiz.

Beyşehir Kazası'nda yaşayan bütün erkekler göz önüne alındığında 6480 kişinin ortalama yaşı 21,3 olarak ortaya çıkmaktadır⁹. Bu ortalama kaza merkezi olan Beyşehir'de 21,73 iken, kazanın en büyük yerleşimi olan Davgana'da 22,08'dir. Bazı yerleşim birimlerinde ortalama yaş, kaza ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim Çivril Köyü'nde bu oran 27,17 iken, Doğancık Köyü'nde 24,13'tür. Bazı yerleşimlerde ise ortalama yaşın genel ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Nitekim bu oran Kurdular Köyü'nde 17,49, Başlamış Köyü'nde 17,49, Kırıklı Köyü'nde ise 17,60 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre, 1844 yılında Beyşehir Kazası'nın nüfus özelliklerine bakıldığında bölgenin oldukça genç bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Genç nüfusun fazla olması nedeniyle de Beyşehir ve çevresi önemli oranda asker yetiştirmiş ve Osmanlı ordusuna bir ocak gibi asker yatağı haline gelmiştir. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde "Osmanlı Ordusuna Katkı: Askerde Olanlar" başlığı altında Beyşehir ve çevresinden askere gidenlerle ilgili değerlendirme yapılmıştır.

Elimizdeki verilerden hareketle Beyşehir'de yaşayan erkeklerin hangi yaş aralıklarında yoğunlaştıkları ve hangi yaş grubunun hâkim unsur olduğunu da tespit etmek mümkündür. Çocuk olarak kabul edilecek olan 0-10 yaş grubu 1970 kişi, 11-20 yaş grubunda 1846, 21-30 yaş grubunda 1156, 31-40 yaş grubunda 672, 41-50 yaş grubunda 445, 51-60 yaş grubunda 242, 61-70 yaş grubunda 100, 71-80 yaş grubunda 40, 81-90 yaş grubunda 7, 91-100 yaş grubunda ise 2 kişi bulunmaktadır. Çocuk olarak kabul edilecek olan 0-10 yaş grubu hesaba dâhil edilmediğinde 4510 kişinin ortalama yaşı 28,82'dir. 0-20 yaş grubu hesaba dâhil edilmediğinde kalan 2665 kişinin ortalama yaşı 37,7'dir¹⁰. Günümüz değerleri üzerinden düşünüldüğünde yaşlı olarak nitelendirilebilecek insanların 60-65 yaş ve üzeri olduğu düşünülebilir. Ancak XIX. yüzyıl şartlarında ortalama ömrün günümüzden oldukça düşük olduğu hesaba katılırsa 50 yaş ve üzerinde

⁹ 1844 yılında Hatunsaray Nahiye'sinde erkeklerin yaş ortalaması 22,6 olarak tespit edilmiştir. Yılmaz, "Hatunsaray", s.320.

¹⁰ 1844 tarihinde Beyşehir'de yaşayan erkeklerin yaş aralıkları ve bunların dağılım oranı için ekler bölümündeki Tablo 2'ye bakılabilir.

olan insanların yaşlı olarak değerlendirilmesi daha uygundur. Bunun için 0-10 yaş grubu çocuk, 11-30 yaş grubu genç, 30-50 yaş grubu orta yaşlı, 50 ve üzerindeki ise yaşlı olarak kabul edilmiştir. Buna göre yapılan değerlendirmelerde 50 yaşın üzerinde olanların sayısı 391 iken onların ortalama yaşları 63 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, çocukların (0-10) oranı %30,40¹¹, gençlerin (11-30) oranı %46,33, orta yaşlıların (31-50) oranı %17,54, yaşlıların (50-100) oranı %6,03¹² olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle ortalama yaşın da 21,30 olduğu düşünülerek Beyşehir Kazası'nda yaşayan insanların önemli bir kısmının genç nüfus olduğu, 50 yaşın üzerinde olanların oranının oldukça düşük olması nedeniyle de ortalama ömrün günümüz değerlerinden hayli düşük olduğu söylenebilir. Buna rağmen 1844 yılında hayatta olanlar üzerinde bir değerlendirme yapıldığında 80 ve üzerinde yaşa sahip olan yaklaşık 10 civarında kişi bulunmakta, 100 yaşına ulaşan sadece 1 kişinin varlığı bilinmektedir. 100 yaşındaki kişi Beyşehir Kazası, Çonya Köyü'nde 6 numaralı hanenin reisi Abdi Mustafa oğlu Halil'dir. Mesleği çiftçi olan Halil kısa boylu, aksakallı birisi olarak tanımlanmış olup, 53 yaşında Mustafa isimli bir oğlu, 24 yaşında İbrahim isimli bir torunu, 2 yaşında Mehmet isimli bir de torun çocuğu sahibidir¹³.

II. AİLE YAPISI VE ÇOCUK SAYISI

Nüfus defterlerinde, defterin ait olduğu yerleşimde 1 numaralı haneden başlamak üzere, hane reisinin çatısı altında her erkeğe sırayla numara verilmek suretiyle hanedeki bütün erkeklerin kaydedildiğini söyleyebiliriz. Defterlerde her hane bir aile olarak düşünülmüş ve buna göre kayıt gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle geniş aile içerisinde bulunan evli veya bekâr erkekler de aynı hane içerisinde gösterilmiştir. Böylece defterlerdeki hane kayıtlarından hareketle yerleşimlerdeki yaşayan ailelerin çekirdek veya geniş aile olup olmadığı gibi özellikler ve bunların yerleşim birimlerindeki oranlarına ulaşılabilmektedir.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde hane reisinin çatısı altında oğlu, kardeşi, kardeşi oğlu, hafidi (torunu), hafidinin oğlu (torununun oğlu), emmisi, emmisi oğlu, pederi, üvey oğlu, eniştesi, üvey kardeşi, üvey babası, üvey hafidi (üvey torunu), kayını, kayın pederi, damadı ve damadı oğlu gibi akrabalık ilişkileri bulunan kişilerin de kaydedildiği görülmektedir. Buna göre Beyşehir Kazası nüfus defterinde kayıtlı 2457 hane reisinin çatısı altında 3073 kişi oğlu, 458 kişi kardeşi, 35 kişi kardeşi oğlu, 262 kişi hafidi, 1 kişi hafidi oğlu, 2 kişi emmisi, 2 kişi emmisi oğlu, 4 kişi pederi, 2 kişi eniştesi, 5 kişi kayını, 70 kişi üvey oğlu, 9 kişi üvey kardeşi, 18 kişi üvey babası, 1 kişi üvey hafidi, 5 kişi yeğeni, 9 kişi damadı, 2 kişi damadı oğlu olarak kaydedilmiştir. Hane reisinin oğlu olarak kaydedilenlerin evli olup olmadıkları bilinmemektedir. Yaşları belirtilmesine rağmen hane reisinin oğlu olarak kaydedilenleri çekirdek ailenin bir üyesi olarak görmek mümkündür. Ancak hane reisinin kardeşi, kardeşi oğlu, torunu, torunu oğlu, emmisi, emmisi oğlu, eniştesi, kayını, damadı, damadı oğlu, yeğeni, üvey hafidi, üvey babası, üvey kardeşi ve üvey oğlu olarak kaydedilenlerin çekirdek aile üyesi değil geniş aile üyeleri olarak değerlendirmek daha doğrudur.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde yer alan 2547 haneden 340 hane reisi kendi hanesi altında erkek kardeşlerini de kaydettirmiştir. Yani Beyşehir'deki hanelerin en azından %13,4'ünün geniş aile özelliği taşıdığı söylenebilir. Bu kanaatimizi teyit edecek bir başka husus da hane reisinin oğlu olarak kaydedilen 3073 kişiden %82,5'unun 18 yaşından küçük, %17, 2'sinin 18 yaşından büyük olduğudur. Bu yönüyle Beyşehir Kazası'ndaki yerleşimlerden yaşayan ailelerin yoğun olarak çekirdek aile özelliğini taşıdığı söylenebilir. Nitekim yukarıda yapmış olduğumuz tespitlerde

¹¹ Doğanhisar Kazası'nda 1833-34 Sayımına göre 0-10 yaş arası nüfusun oranı 37,7'dir. Çelikten, "Doğanhisar", s.131; 1844 sayımlarına göre Hatunsaray Nahiyesinde 0-10 yaş arasındaki erkeklerin oranı %30,5'tir. Yılmaz, "Hatunsaray", s.320.

¹² Doğanhisar Kazası'nda 1833-34 Sayımına göre çocuk ve gençlerin oranı %52,5, orta yaşlıların oranı %40,05, yaşlı nüfusun oranı ise %7,5 olarak tespit edilmiştir. Çelikten, "Doğanhisar", s.131; 1844 sayımlarına göre Hatunsaray Nahiyesinde 50 yaş ve üzerindeki toplam nüfusa oranı %11 civarındadır. Yılmaz, "Hatunsaray", s.320.

¹³ BOA, NFS.d, Nr 3315, s.97.

hane başına düşen kişi sayısının ortalama %5,27 olduğu ortaya çıkarılmıştı. Bu oranda bir rakam da Beyşehir ve çevresinde çekirdek ailelerin bir baba, bir anne ve üç çocuktan oluştuğu gerçeğiyle örtüşmektedir.

Beyşehir kaza genelinde hane reisi ve oğlu dışındaki aile üyeleri olan erkeklerin çekirdek aileyi oluşturan bireyler olduğu düşünüldüğünde bunların bütün hane üyeleri içerisindeki yerine bakıldığında hane reisi ve oğlu dışındaki aile erkeklerinin %13,8 oranında olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Beyşehir kaza genelinde geniş aile oranının yaklaşık %14 civarında olduğu söylenebilir¹⁴.

Kazaya bağlı bazı yerleşimlerden geniş aile oranının kaza genelinden oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim bu oran Çonya Köyü'nde %28,16'ya, Gönen Köyü'nde %23,8'e, Avşar Köyü'nde %27,27'ye, Emen Köyü'nde %22,22'ye ulaşmaktadır. Kazanın bazı yerleşimlerinde ise, bu oran oldukça düşük seyretmektedir. Geniş aile oranının en düşük olduğu yerleşim yeri %2,50 ile Kırıklı'dır. Onu %5,36 ile Mesudlar, %5,56 ile Çivril takip etmektedir. Beyşehir kaza merkezinde de geniş aile oranının düşük olduğu görülmektedir. Özellikle esnaf ailelerinin yaşadığı Orta Mahalle'de bu oran %9,16, Hacı Armağan Mahallesi'nde %10,89 iken tarım ve hayvancılıkla meşgul olan Beyşehir'in en eski mahalleleri olan Cami Mahallesi'nde %17,66, Dalyan Mahallesi'nde %17,07'dir. Beyşehir'in nüfus açısından en büyük köylerinde de geniş ailenin kaza ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Nitekim kazanın nüfus açısından en büyük yerleşimi olan Davgana Köyü'nde bu oran %11 civarında iken, Manastır Köyü'nde %12, Üskerles Köyü'nde %15 olarak ortaya çıkmaktadır.

1844 yılına ait nüfus defterlerinde hane reisinin çatısı altında o hanede yaşayan erkek çocuklar da kaydedilmiştir. Bunlar arasında oğul olarak kaydedilen 3073 kişi bulunmaktadır. Bunların bir kısmının ailenin evli çocukları olduğu görülmektedir. Söz konusu sayı kazadaki hane sayısına bölündüğünde bir hane içerisindeki yaklaşık erkek çocuk sayısına ulaşmak mümkündür. Buna göre, Beyşehir kaza genelinde ortalama erkek sayısı 1,25, hane başına düşen ortalama çocuk sayısı ise 2,50 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu rakam Beyşehir kaza merkezinde 1,72'ye düşmektedir. Bazı yerleşim yerlerinde çocuk sayısının ortalamadan yüksek olduğu görülmektedir. Ortalama çocuk sayısının en yüksek olduğu Karaali'de bu oran yaklaşık 5 iken, Şamlar'da 4, Kurdular'da 3,9'dur. Kazanın nüfus açısından en büyük köyleri olan yerleşimlerde çocuk sayısının ortalamadan üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oran Davgana'da 2,6, Manastır'da 3,50, Üskerles'te 2,55'tir. Kaza genelinde bazı yerleşim birimlerinde çocuk sayıları ortalamadan oldukça altındadır. Kazanın en küçük köyleri olan Avşar'da 0,67, Çivril'de 0,83 olan bu ortalama Çiftlik Köyü'nde 1,25 olarak gerçekleşmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki kazaya bağlı köy yerleşimlerinde hane başına düşen çocuk sayısı kaza merkezinde yaşayanlara göre fazladır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde kırsal alanlarda temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan ailelerde çocuğa duyulan ihtiyacın fazla olmasıyla izah edilebilir. Ancak buna rağmen Beyşehir ve çevresinde kırsal alanda yaşayan ailelerin ortalama 3 çocuk ve 1'er anne- babadan oluşan çekirdek aile tipine uygun olduğu görülmektedir¹⁵. Bu durum da Osmanlı ailesinin hâkim tipi olan çekirdek aile yapısına uygun görünmektedir.

¹⁴ 1831 nüfus defterlerine göre Doğanhisar'la ilgili yapılan bir çalışmada geniş aile oranının toplam nüfusun ¼'ü olarak tespit edilmiştir. Aköz, Karaca, "Doğanhisar", s.25; 1844 sayımlarına göre, Hatunsaray Nahiyesinde çekirdek ailenin oranı %94,5 olarak tespit edilmiştir. Yılmaz, "Hatunsaray", s.319; 1844 sayımlarına göre Kulu'da geniş aile oranı %18 civarındadır. Yılmaz, "Kulu", s.96.

¹⁵ Doğanhisar Kazası'nda 1831 Nüfus defterlerine göre yapılan bir çalışmada Doğanhisar ahalisinin büyük oranda çekirdek aile şeklinde olduğu, ortalama çocuk sayısının 2 erkek çocuk olarak tespit edildiği görülmüştür. Aköz, Karaca, "Doğanhisar", s.25.

III. ŞAHISLARIN TİPOLOJİSİ, İSİM VE LAKAPLARI

A-TİPOLOJİ

XIX. yüzyıl arşiv kaynakları arasında son yıllarda tasnifi tamamlanarak kullanıma açılan ve bu araştırmanın da önemli kaynağı olan nüfus defterlerinde, insanların bazı fizikî özellikleri ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. Bu fizikî tanımlamalar, bugün de sıkça yapıldığı gibi, birisinin diğer bir insana anlatılmaya çalışılmasında kullanılan benzer ifadeleri içermektedir. Bu noktada kişileri diğer insanlardan ayırt etmeye ya da tanımlamaya yarayan ifadeler kullanılmıştır. Defterlerde ilk olarak insanların boyuyla ilgili unsurlar tanımlanırken, daha sonra yüzdeki sakal, bıyık gibi temel bazı unsurlar dile getirilmiştir.

İncelenen dönemde yaşamış olan insanların nasıl bir görünüme sahip olduğu pratikte çok fazla bir öneme sahip değilse de bu tanımlamalar neredeyse tüm hane reislerini kapsamı nedeniyle ayrıntılı bir tahlile imkân vermektedir. Bu imkân dağlık, ovalık yerleşim birimlerinde ikamet eden insanların fiziksel tabiatlarının mukayesesini de sağlamaktadır. Her ne kadar bütün yerleşim birimlerine dair ayrıntılı bilgiler bulunuyorsa da bu yerler hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapılmamıştır. Bu açıdan ayrı ayrı yerleşim birimlerinde ikamet eden hane reislerinin fiziksel görünümüne dair bilgiler tablolar halinde düzenlenmiş ise de şimdilik sadece kaza düzeyinde ve genel ifadelerle birtakım değerlendirmelerin yapılmasıyla yetinilmiştir (Muşmal, 2005, s.106).

Beyşehir Kazası nüfus defterlerindeki bilgiler kişilerin boy, sakal ve bıyık gibi özelliklerini kabaca tanımlar şekilde oluşturulmuşlardır. Buna göre bir kişinin boyunun kısa, orta veya uzun ölçülerinden hangisine uyduğu ifade edildikten sonra sakalının ak, kır, az kır, kara, kumral, az kumral, sarı, az sarı, köse, taze ya da şâb emred tanımlamalarından hangisine uygun olduğu belirtilmektedir. Kişi sakalsız ise, bıyığının az ya da ter olduğu ifade edilmektedir. Nüfus defterlerinde boy ile ilgili tanımlamalar dikkate alındığında Beyşehir kaza genelinin %88,5'inin orta boylu olduğu anlaşılmaktadır. Kaza genelinde uzun ya da uzunca boylu olanların oranı %7,6, kısa boyluların oranı ise %3,9'dur¹⁶. Uzun boylular arasında en yüksek oran %24 ile Sevindik Köyü'nde gerçekleşmiştir. Kısa boylular arasında ise en yüksek oran %10,71 ile Başlamış Köyü'nde görülmektedir. Kısa boylu olarak tarif edilen erkeklerin genellikle yaşlı insanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Beyşehir Kazası'nda yaşayan insanların sakal ve bıyık tanımlamalarından hareketle halkın eşkâli hakkında da değerlendirmeler yapmak mümkündür. Defterde 0-10 yaş arasındaki çocukların sakal ve bıyık durumları hakkında doğal olarak herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 10-20 yaş arasındaki gençlerin genel olarak sakal ve bıyık durumları hakkında “şâb emred¹⁷” veya “müzellef¹⁸” ifadeleri kullanılmıştır. Defterlerde genellikle 20 yaş üzerindeki erkeklerin sakal ve bıyık görünümüne ilişkin bilgi verilmiştir. Burada yapılacak olan değerlendirmeler 20 yaş üzerindeki erkeklerin bilgilerinden hareketle gerçekleştirilecektir. Deftere kaydedilmiş olan erkeklerin sakal ve bıyık özellikleri incelendiğinde sakalı belirtilenlerin %26,12'si kır, %13,26'sı ak, %20,63'ü kara, %31,74'ü kumral, %3,51'i sarı, %3,42'si köse, %1,32'si ise taze sakallıdır. Bıyık görünümüne belirtilen erkeklerin %28,71'i kara, %17,66'sı kumral, %5,10'u sarı, %46,84'ü ter, %1,70'i de az bıyıklı olarak nitelendirilmiştir.

¹⁶ 1844 yılında Beyşehir Kazası yerleşim birimlerinde yaşayan insanların boy tanımlamaları için ekler bölümündeki Tablo 3'e bakılabilir.

¹⁷ Henüz sakalı, bıyığı çıkmamış genç. Şahin, *Nüfus Defterleri*, s.922.

¹⁸ Yüzünde yeni tüyler çıkan. Şahin, *Nüfus Defterleri*, s.921.

B-LAKAPLAR ve UNVANLAR

Soyadı kanunun kabul edildiği dönemden önce, ailelerin veya insanların pek çoğu çeşitli lakaplarla anılırlardı. Bu lakapların bir kısmı nesilden nesile devam eden sülale adları idi. Yine bir kısmı da kişilerin çeşitli özelliklerinden (hastalık, sakatlık, özür, tip, hal-hareket, meslek veya memleket) ileri gelirdi. İkinci türden lakapların da nesilden nesile aktarıldığı görülmekle beraber, çoğunlukla kişinin ölümüyle son bulur veya zamanla unutulurdu (Yılmaz, 2012, s.97).

1844 yılına ait Beyşehir Kazası nüfus defteri incelendiğinde Beyşehir merkez ve köylerinde yaşayan erkeklerin büyük çoğunluğunun çeşitli lakaplarla anıldığı anlaşılmaktadır. Kişiler deftere kaydedilirken eğer lakabı sadece kendisi kullanıyor ise, kendi isminden önce lakabı belirtilerek (Kara Mehmet, Deli Hasan, Topal Ali, Allame Mustafa, Badak Hamza gibi) kaydedilmiştir. Eğer kaydedilen erkeğin ailesinin bir lakabı mevcut ise, aile veya sülale adı kişinin babasının adıyla birlikte (Dellaloğlu İbrahimioğlu, Akkuşoğlu Mustafaoğlu, Ayvacioğlu Mehmed, Aynalıoğlu Mustafa gibi) yazılarak deftere kaydedilmiştir. Buradan hareketle aile veya sülale ismi olmayan lakapların Beyşehir’de yoğun olarak kullanılmadığı görülmektedir. Ancak defterlerde yer alan kayıtlara göre, XIX. yüzyılın ortalarında Beyşehir Kazası’nda geniş sülale adlarına yoğun olarak rastlanmaktadır¹⁹.

Nüfus defterlerinde kişilerin aile veya sülale isimlerinin dışında memleketlerine göre de bazı lakaplar aldıkları görülmektedir. Kişilerin, Ağıllı (2 kişi), Ağırslı (3), Candarlı (3), Burusalı (1), Bozkırlı (3), Cezayirli (1), Çetmili (3), Gökrekli (1), Harputlu (1), Honazlı (1), İzmirli (2), Kaşaklılı (6), Kırilili (2), Kütahyalı (1), Mannastırlı (1), Sivaslı (1), Şamlarılı (1), Suyollu (1), Tekeli (1), Yenişarlı (1) gibi lakaplarla anılmaları Beyşehir Kazası içinde hem köyler arasında, hem de vilayet içi ve vilayet dışında nüfus hareketlerinin gerçekleştiğine örnek teşkil etmektedir. Ayrıca bazı insanlar Acem, Arab, Macar, Mısırlı, Tatar, Yörük ve Zenci lakaplarla anılmakta, bu durum bu kişilerin köken veya görünüm itibarıyla bahsi geçen coğrafyalarla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bunların dışında deli, alil, carcar, çakal, çapan, çatlı, çürük, güzel, kara, kara bela, kel, kısa, koca, küçük, lafçı, mecnun, öküz, sarı, siyah, topal, yancı, ala, gök, gömleksiz, sail gibi şahısların karakterleri, özellikleri veya fiziki görünümelerini yansıtan lakaplara da rastlanmaktadır.

Nüfus defterlerinde kaydedilen erkeklerin bir kısmı isimlerinin yanında çeşitli unvanlarla anılmaktadır. Bunlar arasında ağa, bey, efendi, hoca, hacı, hafız ve molla gibi unvanlar kişilerin sosyal statülerini yansıtmaktadır. Bu nedenle bahsi geçen unvanlar tespit edilerek tekrarlanma sayıları açısından bir veri haline dönüştürülmüştür. Buna göre Beyşehir Kazası’nda kayıtlı erkeklerden ağa (3 kişi), bey (8), efendi (30), hoca (14), hacı (60), hafız (23) ve molla (47) unvanını kullananların sayısı 185’tir. Buna göre, Beyşehir’de yukarıda bahsi geçen unvanları kullananların oranı, yani sosyal statüleri açısından diğerlerine göre daha nitelikli olan kişilerin oranı yaklaşık %3’tür.

C-ŞAHİS İSİMLERİ

Beyşehir Kazası nüfus defterinde kayıtlı erkeklerin isimlerinin de defterlere kaydedildiği bilinmektedir. Defterde yaptığımız incelemede 6480 erkeğin isminin kaydedildiği tespit ettik.

¹⁹ Burada defterlerde geçen bütün sülale adlarını vermek mümkün değilse de çok kullanılan bazı örnekleri zikretmek mümkündür: Abazoğlu, Abbasoğlu, Abdioğlu, Aceoğlu, Akkulak, Araboğlu, Ayanoğlu, Ayvaz, Bayındırlı, Bayındırhoğlu, Bekiroğlu, Berberoğlu, Beyoğlu, Candarlı, Cenanoğlu, Çakaloğlu, Çavuşoğlu, Çelebiloğlu, Çobanoğlu, Davudoğlu, Deli Ahmedoğlu, Deli Alioğlu, Dellaloğlu, Dumanioğlu, Emiroğlu, Fettahoğlu, Hacı Alioğlu, Hacıoğlu, Hamaloğlu, Hatiboğlu, Hekimoğlu, Hocoğlu, İbişoğlu, İmamoğlu, Kalaycıoğlu, Kara Ahmedoğlu, Kara Alioğlu, Kara İmamoğlu, Kocaoğlu, Köseoğlu, Kurdoğlu, Küçük Ömeroğlu, Kükürtlüoğlu, Manavoğlu, Maşaoğlu, Mısırlı, Mollaoğlu, Müderrisoğlu, Müminoğlu, Nasreddinoğlu, Oğuzoğlu, Osmanoğlu, Paşaoğlu, Pir Alioğlu, Piroğlu, Saraçoğlu, Satioğlu, Seferoğlu, Serdaroğlu, Seyidoğlu, Sipahioğlu, Tekelioğlu, Temircioğlu, Topaloğlu, Türkmenoğlu, Velioğlu, Yayıcioğlu, Toğurtcuoğlu, Yüncüoğlu gibi lakaplar yaygın olarak kullanılan lakaplardır.

Kişilerin baba adları değerlendirmeye alınmayıp, yalnızca hayatta olduğu bilinen 6480 erkeğin ismi değerlendirilmeye alınmıştır. Bu şekilde isimler üzerinde yaptığımız incelemelerde 120 ayrı erkek ismi kullanıldığı tespit edilmiştir.

İsimler üzerinde yaptığımız istatistikî değerlendirmelerde erkek isimlerinden bazıları yoğun olarak kullanılırken bazı isimlerin ise istisnâî veya seyrek kullanıldığı görülmüştür. Buradan hareketle 20 ve üzerinde kişi tarafından kullanılmış olan erkek isimlerini tespit ederek sık kullanılan erkek isimlerini ve kullanım sıklığını bir tablo haline getirdik²⁰. Buna göre, Beyşehir’de yaşayan erkeklerin %17,15’inin ismi Mehmed’dir. Bu da demektir ki her 6 erkekten birinin adı Mehmed’dir. Diğer taraftan Beyşehir’de kayıtlı erkeklerin %10,28’inin ismi ise Ali’dir. Ayrıca %9,9’unun ismi ise Mustafa’dır. Bu durumda her 5 erkekten birinin ismi Mustafa ya da Ali’dir. Sık kullanılan isimlere bakıldığında Mehmed, Ali ve Mustafa’nın dışında Ahmed ismi %7,44, Hüseyin ismi %7,25, Hasan ismi de %7,04’lük bir yüzdeye sahip bulunmaktadır. Yani Beyşehir’deki erkek isimlerinin %60’ı Peygamberimiz (sav), O’nun damadı Hz. Ali ve torunları Hasan ya da Hüseyin’in isimleridir. Bu gruba %5,28 ile İbrahim, %4,46 ile İsmail, %4,83 ile Osman %3,90’la Süleyman da dâhil edildiğinde Beyşehir Kazası’ndaki erkeklerin %77,5’inin bahsi geçen bu 10 ismi kullandıkları görülecektir. Buradan hareketle her 5 kişinin 1’inin isminin Mehmed, 1’inin isminin Mustafa ya da Ali, 1’inin isminin Hasan ya da Hüseyin olması Beyşehir ve çevresinde yaşayan insanlar arasında Ehl-i Beyt sevgisinin ne kadar yüksek ve ne kadar yaygın olduğu söylenebilir.

IV. BEYŞEHİR KAZASI’NDA MESLEKİ YAPI

Fertlerin geçimlerini temin etmek maksadıyla meşgul oldukları uğraşların isimleri kişilerin mesleği olarak kabul edilebilir. Kişiler bu uğraşları vasıtasıyla maiyetlerini temin etmekte ve hayatlarını sürdürmektedir. Fertlerin hayattaki fonksiyonları itibariyle durumları da birbirinden farklı olmaktadır. Bazıları meslek sahibidir, mesleğini icra eder, bazıları gelir sahibidir, çalışmaya lüzum görmez, bazıları hastalık ya da maluliyet sebebiyle hiç çalışamayacak durumdadır (Muşmal, 2005, s.112).

Nüfus defterlerinde kayıtlı kişilerin isim, yaş, eşkâl ve lakap bilgilerinin yanında meşgul oldukları mesleklere dair kayıtlar da düşülmüştür. Defterlerde bebeklerden yaşlılara kadar bütün erkekler kaydedilmesine rağmen meslek bilgileri doğal olarak yetişkinlerin kayıtlarında ifade edilmiştir. Ancak yetişkin oldukları halde bazı erkeklerin meslek hanelerinde herhangi bir kayda yer verilmemiştir. Bu durum bahsi geçen kişilerin herhangi bir meslekle meşgul olmadıklarını göstermektedir. Defterlerde genç yaşta sayılabilecek bazı kişilerin tahsilde veya askerde oldukları, hatta tahsil veya askerliğini nerede sürdürdüklerine dair bilgiler de verilmiştir.

Beyşehir nüfus defterlerinde kayıtlı 6480 erkekten meslek kaydı tespit edilenlerin sayısı, 2518’dir. 3962 kişinin ise, mesleği ile ilgili bir kayıt yer almamaktadır. Bunlar arasında önemli bir yekûnu çocuk ve gençler teşkil etmektedir. Defterlerde kayıtlı erkeklerin yaklaşık 3800’ü 0-20 yaş arasındadır. Bazı erkeklerin ise, özürlü oldukları için meslek yapamaz durumda oldukları anlaşılmaktadır. Bazılarında ise, kişinin mesleğine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Mesleği belirtilen yaklaşık 2500 kişinin meslekleri tek tek tespit edilmek suretiyle mesleğin niteliğine göre tasnife tabi tutulmuş ve bu meslekler çeşitli gruplar altında toplanmıştır²¹.

Mesleklerin gruplanması sırasında üretim, tüketim ilişkisi ölçü olarak alınmıştır. Buna göre Beyşehir Kazası’nda ele alınacak olan mesleklerden ilki tarımla ilgili mesleklerdir. Bir tarım toplumu olan Osmanlı Devleti için bu grup en yaygın ve en önemli meslek grubudur. İkinci olarak

²⁰ 1844 tarihinde Beyşehir Kazası’nda erkeklerin kullandıkları şahıs isimleri için ekler bölümündeki Tablo 4’e bakılabilir.

²¹ 1844 yılında Beyşehir Kazası’nda yerleşim birimlerine göre nitelikleri açısından meslek kategorisi için ekler bölümünde yer alan Tablo 5’e bakılabilir.

yaygın meslek grubu yönetici veya görevlilerin ele alındığı meslek üretimle ilgili doğrudan ilgisi olmayan meslekler grubudur. Üçüncü ve son olarak sınaî ve ticaretle ilgili meslekler ele alınacaktır. Ancak sınaî ve ticaretle ilgili meslek grubu alım-satım yapanlar, mal ve hizmet üretenler ve sadece hizmet üretenler olmak üzere üç ayrı sınıf halinde incelenecektir.

A-TARIMLA İLGİLİ MESLEKLER

Nüfus defterlerinde kayıtlı kişilerin meslek hanesinde belirtilen bazı meslekler nitelikleri açısından tarımla ilgili meslekler kategorisinde değerlendirilebilir. Bunlar arasında çiftçilik doğrudan tarımla ilgili meslek kategorisi içerisinde yer alır. Ancak bazı hane reislerinin çiftçi olarak kaydedilmediği, onların meslek kayıtlarında ırgat, rençber, çoban veya kiracı şeklinde kayıtlar bulunduğu görülmektedir. Buradan hareketle denilebilir ki, bazı kişiler çiftçi olarak tanımlanabilecek düzeyde araziye sahip olup bağımsız küçük üretici olarak tarımla meşguldürler. Bununla birlikte insanların çiftçilikten sağladıkları gelirler geçimlik düzeyin altında kaldığı zamanlarda veya kendi başına ekip dikeceği arazisi yetersiz olduğu durumlarda başkalarına ait arazilerde yine tarımla meşgul oldukları anlaşılmaktadır. İşte bu kişiler çiftçilerin dışında rençber, ırgat, çoban veya kiracı adıyla nüfus defterlerine kaydedilmişlerdir.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerindeki kayıtlara göre mesleği belirtilen erkekler arasında tarımla meşgul olan kişilerin oranı %66,32'dir²². Bu oran kaza genelinde bu şekilde gerçekleşmekle birlikte bazı yerleşimlerde oldukça yüksek seyretmektedir. Nitekim Beyşehir Kazası'na bağlı Mesudlar Köyü'nde bu oran %89'a, Candar Köyü'nde %85'e, Akburun ve Kırıklı köylerinde %84'e ulaşmıştır. Beyşehir kaza merkezinde ise, bu oranın doğal olarak oldukça düşük gerçekleştiği görülmektedir. Kaza merkezinde yer alan ticarî faaliyetlerin gerçekleştiği alan olarak bilinen Dalyan, Orta ve Hacı Armağan mahallelerinde bu oran %30 civarında iken, Beyşehir'in en eski mahallesi olan Cami Mahallesi'nde ise %50 civarında gerçekleşmiştir. Kazanın büyük köyleri olan Manastır'da tarımla meşgul olanların oranı %73, Üskerles'te %76, Davgana'da %77 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu haliyle bir kasaba özelliği taşıyan bu yerleşimlerde sınaî ve ticarî faaliyetlerin de kısmen mevcut olduğunu düşünülebilir..

Tarımla meşgul olan haneler içerisinde bağımsız küçük üretici olarak değerlendirebileceğimiz çiftçilerin oranı %61,8 iken, tarım işçisi olarak değerlendirebileceğimiz rençber, çoban, ırgat ve kiracıların oranı ise %38,2'dir. Bu oran bazı yerleşim birimlerinde ciddi ölçekte değişime uğramaktadır. Nitekim kazanın en büyük köyleri olan Davgana'da bu oran %20'ye %80, Beyşehir kaza merkezinde ise, %30'a %70 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum belli bir büyüklükte araziye sahip olan insanların bizzat kendi topraklarında üretim yapmaları halinde çiftçi olarak değerlendirildiklerini; ancak arazinin küçük olması veya başkalarının arazilerinde tarımla meşgul olunması yahut kiralınması gibi durumlarda ise tarımla uğraşanların rençber olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir²³. Zira hem Beyşehir merkezde hem de Davgana'da nüfusun oldukça yüksek oluşu arazinin de yetersizliği böyle bir durumu açıkça teyit etmektedir.

B-SINAÎ VE TİCARETLE İLGİLİ MESLEKLER

Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde kayıtlı bazı erkeklerin meslekleri de nitelikleri itibarıyla sınaî ve ticarî alanlarla ilgili mesleklerdir. Bu meslekler birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamakla beraber üç başlık altında gruplandırılabilir. Bunlardan ilki alım-satımla uğraşan satıcı

²² 1841 sayımlarına göre Doğanhisar'da tarımla meşgul olan erkeklerin oranı %76'dır. Uçar, "Doğanhisar", s.319; bu oran Konya Vilayeti Hatunsaray Nahiyesi'nde %88'dir. Mehmet Yılmaz "Hatunsaray", s.311.

²³ Nitekim Cahit Telci, rençberlik ile ilgili çalışmada çiftçinin kendi toprağını ekip biçen bir üretici, rençberin ise yeterli toprağı olmadığı için ortakçılık, yarıcılık ve icarcılık yaparak geçimlerini sağlayan kişiler olarak nitelendirmektedir. Cahit Telci, "Osmanlı İktisat Literatüründe Bulunan ve Günümüzde Hala Yaşayan Bir Kavram: Rençber", *Türkler*, C.X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.715.

esnaflardır. Nüfus defterlerinde yer alan tüccar, manav, kasap, oduncu, kömürcü, saraç, terzi, leblebici, ekmekçi, gözlemeci, kahveci, tahmisçi (kuru kahveci), duhancı (tütüncü), attar, bezzaz (kumaş alıp satan kimse), bakkal ve eskici kaydıyla belirtilenler bu grup içerisinde değerlendirilmiştir.

Beyşehir Kazası'nda alım satımla meşgul olan kişilerin oranı %5 civarındadır. Bunların önemli bir kısmı Beyşehir kaza merkezinde Dalyan, Hacı Armağan, Orta ve Cami Mahallesi ile Beyşehir'in büyük köylerinden Davgana'da kümelenmektedir. Bununla birlikte Eğirler, Göçü, Eylikler, Manastır ve Karadiken gibi köylerde alım satımla meşgul kişileri görmek mümkündür. Alım satımla meşgul olan erkekler arasında meslek açısından en sık rastlanan grup tüccarlardır. Yine terzi ve manavlık da özellikle yüksek oranda temsil edilmektedir.

Beyşehir Kazası'nda meslek kaydında çömlekçi, debbağ, değirmenci, dülger, çeşmeci, kilerci, çenberci, nalbant gibi meslek kaydı bulunanlar sınaî üretimle meşgul olanlar kategorisinde bir araya getirilmiştir. Nitekim az da olsa Beyşehir Kazası'nda %2 civarında sınaî üretimle meşgul olanlara rastlanmaktadır. Bunlar ise yine yoğun olarak Beyşehir merkezi ile Beyşehir'in büyük köyleri olan Davgana, Manastır ve Üskerles'te temsil edilmektedir.

Sınaî ve ticaretle ilgili mesleklere dâhil edilebilecek olan bir grup da mal ve hizmet üreten gruptur. Bu kişiler eli veya bedeni ile hizmet üreten zanaatkârlar veya hizmetkârlar olarak değerlendirilecek olan hamal, nakkaş, yapıcı, kayıkcı, kalaycı, berber, dellal, aşçı, katırcı ve hizmetkâr adıyla meslek kaydı bulunanlardır. Beyşehir Kazası'nda bu grupta yer alanların oranı yaklaşık %6 civarındadır. Benzer şekilde bunların yoğunluğu Beyşehir kaza merkezi ve Beyşehir'in büyük yerleşimleri olan Davgana, Manastır, Üskerles gibi köylerde de. Burada dikkat çekici bir husus ise, bazı köylerde hamal olarak kaydedilenlerin önemli bir yekûn tuttuğudur. Nitekim Beyşehir, Eğirler, Emen, Bayındır ve Bektemir köylerinde mesleği hamal olarak kaydedilenlerin oranı hiç de az değildir. Beyşehir ve çevresinde hamal olarak kaydedilen insanların dışında ve hatta kat kat daha fazla şekilde özellikle İzmir başta olmak üzere büyük şehirlerde hamal olarak çalışmaya giden erkeklerin varlığına yukarıda dikkat çekilmişti. Hamallığın tecrübe veya beceri gerektiren bir meslek olmadığı bilinmekle beraber güç ve kuvvet gerektiren bir meslek olarak genellikle Davgana, Eğirler, Bayındır ve Bektemir gibi köylerin ahalisi arasında rastlanması tesadüf olmamalıdır. Bahsi geçen yerleşimlerin nüfus yoğunluğunun fazla olması ve arazinin yetersizliği insanların toprağa bağlı yaşamaktan ayrılarak başka yerlerde veya büyük şehirlerde kismet aramak veya para kazanmak gibi yollara sürüklenmiş olmalıdır.

C-ÜRETİM İLE İLGİLİ OLMAYAN MESLEKLER

Buraya kadar yaptığımız meslek sınıflandırmalarında genel olarak üretim faaliyetinin ölçü alındığını söyleyebiliriz. Ancak Beyşehir Kazası'nda yaşayan erkeklerin bir kısmı üretim ile doğrudan alakalı olmayan mesleklerle meşguldürler. Üretimle ilgili olmayan meslekler grubunda görevliler ve yöneticiler bir araya getirilmiştir. Bunlar arasında dinî, idarî ve ilmî görevliler bulunduğu gibi askerlik görevini yerine getirenler de bu grupta değerlendirilmiştir. Böylece meslek kaydında imam, hatip, kadı, muallim, kâtip, mukayyid, kızır, müderris, müdür ve müezzin kaydı bulunanlar ile talebeler de bu grupta ele alınmıştır. Buna göre, Beyşehir Kazası'nda mesleği belirtilen erkeklerin %22'si görevli kategorisine dâhil edilebilir. Bunlar arasında en önemli yekûn ise, %86 ile askerde olanlara aittir. Askerde olanlar hakkında ayrı başlık altında geniş bir değerlendirme yapılacağından burada herhangi bir bilgi verilmeyecektir.

34 köyden ve 1 kaza merkezinden oluşan Beyşehir Kazası'nda idari, adli, dini ve ilmi alanlarda halkın ihtiyaçlarını görmek ve kazayı yönetmek amacıyla çeşitli görevli ve yönetici sınıfa rastlamaktayız. Bunlar arasında en önemli sınıfın dini görevliler olduğu anlaşılmaktadır. Zira kaza merkezindeki ve köylerde bulunan cami ve mescitlerde görev yapan imamlar, hatipler ve

müezzinler sayısal olarak diğer görevlilere oranla fazla olacaktır. Defterde meslek hanesinde imam olarak kayıtlı olanların (yaklaşık 40 kişi) tamamı Beyşehir’de görev yapmakta iken, Beyşehir defterinde kayıtlı olduğu halde 38 kişi İzmir’de, 1 kişi Isparta’da, 1 kişi İstanbul’da imamlık yapmak üzere Beyşehir’den ayrılmıştır. İzmir’e imamlık yapmaya gidenlerin 18 tanesi Davgana’dan, 6 tanesi Eğirler’den, bir kısmı da Beyşehir merkez ile sair köylerdendir. Beyşehir ve çevresinden imamlık yapmak üzere İzmir’e giden kişi sayısının 1844 yılında bu kadar fazla olması oldukça dikkat çekicidir. Bu insanların almış oldukları dini eğitimlerin sonucunda Beyşehir ve çevresinde mesleklerini icra edebilecek bir alan bulamadıklarını ve iş bulmak maksadıyla nüfusu yoğun olarak artış gösteren ve bazı mevsimlerde çok yoğun bir kent haline dönüşen İzmir’de imamlığa ihtiyaç hisseden bölgelere giderek geçimlerini temin ettikleri söylenebilir.

Defterlerde ilk sırada imamların kaydedildiği görülmektedir. Aslında 1826 yılında İstanbul’da muhtarlık örgütü kurulmuş, Karaman Eyaleti’nde bu örgüt 1835 yılında kuruluşunu tamamlayabilmiş olmasına rağmen muhtarların henüz imamların gölgesinde kaldığı anlaşılmaktadır. 1844 nüfus defterlerinde ilk önce köyün imamlarının yazılması; ancak daha sonrasında 1. ve 2. muhtarların dâhil edilmesi Tanzimat’tan önce köylerin en yetkili kişileri olan imam ve hatiplerin muhtarlık teşkilatının kurulmasından sonra da güçlerini koruduklarını göstermektedir (Yılmaz, 2012, s.310).

Nüfus defterlerindeki meslek kayıtlarından anlaşıldığına göre, 1844 yılında muhtarlık bir meslek sınıfı olarak değerlendirilmemiştir. Meslek hanelerinde kişilerin çiftçi, rençber, imam, müderris, tüccar oldukları belirtilirken, muhtarlık görevi yapanların muhtar olduklarına dair bilgi kişinin meslek bilgisi dışında ayrı bir not olarak verilmiştir. Yani çiftçi olan bir kişi aynı zamanda da muhtarlık görevini yürütmektedir. Bu haliyle muhtarlığın ayrı bir meslek olarak değerlendirilmediği söylenebilir. Ancak idari görevliler olarak muhtarların nicelik ve nitelikleri hakkında ayrı bir tablo oluşturarak bu başlık altında bir değerlendirme yapılabilir. Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde muhtar-ı evvel ve sani olmak üzere 65 kişi muhtar olarak kaydedilmiştir. Muhtarların mesleklerine bakıldığında 3 tanesi imam, 4 tanesi rençber, 2 tanesi tüccar, 1’i terzi, 1’i ekmekçi, 1’i duhancı olup geriye kalan hâkim kısmı ise çiftçidir. Muhtarların ortalama yaşına bakıldığında 45,3 olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, herhangi bir yerleşimde muhtar olarak toplumda önde gelen hali vakti yerinde olan ve yaşı itibarıyla de olgun olan kişiler tercih edilmiştir.

Beyşehir Kazası’nda nüfus defterlerinde kayıtlı olan bilgilere göre kadı, müftü, nüfus mukayyidi ve evkaf-ı hümayun nazırı gibi yönetici ve görevliler de bulunmaktadır. Bunlardan Halil oğlu Hasan Efendi belde müftüsü olarak görev yapmaktadır. Dalyan Mahallesi 40. hanede ikamet eden uzun boylu, kumral sakallı olan Halil Efendi 35 yaşındadır. Diğer taraftan Davgana Köyü’nde meslek hanesinde kadı olarak kayıtlı bulunan Mehmet Efendi oğlu Kadir Efendi’nin Aydın Vilayeti’nde bulunduğu ifade edilmektedir.

Orta boylu, kır sakallı ve 45 yaşında olan Kadir Efendi dışında 1844 yılı Beyşehir nüfus defterinde kayıtlı başka bir kadıdan bahsedilmemiştir. Kazanın nüfus mukayyidi olarak kaydedilen kişi ise, Hacı Armağan Mahallesi’nden 19. hanede kayıtlı Süleyman Efendi oğlu Süleyman Bey’dir. Orta boylu, kumral sakallı olan Süleyman Bey 39 yaşındadır. Kazanın ziraat müdürü Hacı Armağan Mahallesi 10 numaralı hanede kayıtlı orta boylu, kumral sakallı 35 yaşlarındaki Kasım oğlu Ramazan’dır. Hacı Armağan 54 numaralı hanede kayıtlı orta boylu, kır kumral sakallı 45 yaşındaki Süleyman oğlu Hüseyin Efendi ise evkaf-ı hümayun nazırı olarak görev yapmaktadır. Bunlardan başka Hacı Armağan Mahallesi 55. hanede kayıtlı olan Hüseyin Efendi oğlu Süleyman orta boylu, kumral sakallı olup 21 yaşında Beyşehir mahkemesinin kâtipliğini yürütmektedir.

V. BEYŞEHİR KAZASI'NDA SOSYAL YAPI

A-OSMANLI ORDUSUNA KATKI: ASKERDE OLANLAR

Daha önce ifade edildiği gibi Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde bazı erkeklerin kayıtlarının hemen üzerinde çeşitli notlar düşülmek suretiyle o kişinin nerede olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Defterlerde kaydedilen kişinin isim, eşkâl ve yaş bilgileri verildikten sonra o kişinin asker ya da redif olduğu veya askerden bilatezkere ya da firar ederek ayrıldığına dair kayıtlar da düşülmüştür. Bu kayıtların bazıları kısaca askerde gibi detaysız ifadeler halinde olduğu gibi, bazı kayıtlarda nerede askerde olduğu, hangi orduda görev yaptığı, hangi tarihten itibaren gittiği veya kaç yıldır askerde olduğu gibi bilgilere de yer verilmiştir. Bu bilgiler bütün askerler açısından eşit detaylara sahip olmadığından askerde olanların nerede, ne zaman ve kaç yıldır askerde olduğu gibi bilgiler bütünü yansıtacak düzeyde olmayacaktır. Ancak elimizdeki mevcut bilgilerden hareketle Beyşehir Kazası'ndan Osmanlı ordusuna dahil olanların geneli ile ilgili bazı bilgiler vermek mümkündür.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından hemen sonra Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye isimli bir ordu kurulmuştur. Osmanlı ülkesinin belli başlı gelir kaynakları bu ordu için kurulmuş olan Mansure Hazinesi'ne devredilmiştir. Ancak mevcut hazinenin gelirleri ordunun masraflarına yeterli gelmediğinden askere alınan erlerin sayısının daha fazla artırılması mümkün olmamaktadır. Bunun üzerine başka bir çözüm yolu aranarak redif askeri teşkilatı kurulmuştur (Çadırcı, 1963, s.66-67). İlk yıllarda asker alımları düzensiz ve rastgele yapılmıştır. Ancak 1843 yılında kura sistemine geçilmiş, askere alma ve askerlik süresi kısmen düzene girmiştir. 1846 yılında kura sistemi güncellenmiş, askerlik çağındaki gençler kura çekmek suretiyle askere alınmışlardır (Çadırcı, 2008, s.82). Ayrıca redif askeri olacak olanlar 23 ila 32 yaşları arasındaki gençlerden kura usulüyle tespit edilecektir. Neticede bu tarihten itibaren fiili olarak askerde olanların yanında gerektiğinde silâh altına alınan bir redif sınıfı da ortaya çıkmıştır (Çadırcı, 1963, s.82).

1844 yılında Beyşehir Kazası'nda nüfus defterine kaydedilen 6480 erkeğin 468'i, yani kazadaki erkeklerin %7,2'si askerlikle ilişkilidir²⁴. Bunlardan 340'ı (%72,6) fiilen askerde 110'u (%23,5) firar etmiş olup, 18'i (%3,85) de redife ayrılmıştır. Fiilen askerde olduğu belirtilen 340 kişinin, 269'ünün nerede asker olduğu belirtilmiştir. Buna göre, nerede askerde olduğu belirtilenlerin %75'i yani yaklaşık 200 kişi Osmanlı Devleti'nin Rumili ordusunda askerlik yapmaktadır. Bunlardan 29'u, yani yaklaşık %11'i ise Osmanlı Devleti'nin Şam ordusunda, 13'ü yani yaklaşık %5'i de Arabistan ordusunda askerlik yapmaktadır. Bunların dışında kalan %8'lik kesim ise, Anadolu (7 kişi), Dersaadet (6 kişi), bahriye (5 kişi), Erzurum (1 kişi), Alanya Sancağı (1 kişi) ile Sırp ordusunda (1 kişi) askerlik yapmaktadır. Beyşehir ve çevresinden askere gidenlerin %75'inin Rumili ordusunda görevlendirilmiş olması dikkat çekicidir. Bu durumun bölgenin özelliğinden mi kaynaklandığı, yoksa bu tarihlerde Rumili ordusuna asker alımlarının yoğun olarak gerçekleştirilmiş olmasından mı kaynaklandığı bilinmemektedir. Ancak ikinci ihtimal daha akla yatkın görünmektedir.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerine göre, askerde bulunan kişilerin 242'sinin, yani yaklaşık %52'sinin kaç yılında askere gittiği, ne zamandır askerde olduğu bilinmemektedir. Askere ne zaman gittiği bilinenlerin %51,6'sı Hicrî 1259, Miladî 1843 yılında nüfus kaydının yapıldığı tarihten bir sene önce askere gitmiştir. Askerde olanların yaklaşık %12'si de 10 yıldır askeredir. Askerde bulunduğu süre en fazla olanlar göz önüne alındığında 8 kişinin 12 yıldır, 3 kişinin 13 yıldır, 6 kişinin de 15 yıldır, yani yaklaşık %20'sinin 10 yıldan fazla süredir askerde olduğu söylenebilir. Bu

²⁴ 1841 sayımlarına göre Doğanhisar Kazası'nda nüfusun %18'i asker ve redif olarak kaydedilmiştir. Fuat Uçar, “Doğanhisar”, s. 319.

yıllarda askerlik süresi 20 yaşından 40 yaşına kadar 20 yıldır. Bunun ilk 6 yılı nizamî, ikinci 6 yılı redif ve son 8 yılı da mustahfızdır (Çadircı, 2008, s.69). Anlaşılan odur ki, bu yıllarda Beyşehir ve çevresinden kura usulüyle askere alınanların ne zaman geri dönecekleri meçhuldür.

Beyşehir nüfus defterlerinde askerde veya redif olduğu belirtilenlerin dışında askere gitmeden firar edenler veya askerden firar edenlerle ilgili bilgiler de mevcuttur. Askerlik korkusuyla köylerinden veya kışalarından firar edenler genellikle İzmir veya Aydın'a gitmişleridir. Defterlerde askerden firar ettiği belirtilen kişi sayısı 110'dur. Bunlardan 63'ü İzmir'e, 3'si Aydın'a, 1'i Selanik'e, 1'i Kahire'ye, 1 kişi Bergama'ya, 1 kişi Nazilli'ye firar etmiştir. 40 kişinin ise nereye firar ettiği belirtilmemiştir.

B. ÖZÜR DURUMU OLANLAR

Nüfus sayımlarında temel amaç vergi ve asker toplamak olduğundan defterlere bu duruma uygun olmayan kişilerin özürleriyle veya bazı kronik hastalıklarıyla ilgili kayıtlar düşülmüştür (Yılmaz, 2012, s.98). Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde bazı erkeklerin isim ve yaş bilgilerinden sonra üzerine düşülen notlarda kişinin fiziki durumuyla ilgili bilgiler de verilmiştir. Bu bilgilerde bazı kişilerin kayıtlarına sağır, âmâ çolak, topal, meczup, alil, mariz, yekçeşm/biçeşm, ucceme, ahraz gibi kayıtlar düşülmek suretiyle kişinin özür durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin bir araya getirilmesi neticesinde toplam 83 erkeğin, yani Beyşehir Kazası'nda yaşayan erkeklerin %1,3'ünün özürlü olduğu anlaşılmaktadır. Özürlü olduğu belirtilen kişilerin pek çoğunun meslek hanesi boş bırakılmıştır. Çok az olmakla birlikte bazılarının çiftçi, tüccar veya rençber olduğu belirtilmektedir. Ancak büyük oranda özürleri nedeniyle iş göremez nitelikte bulundukları ve bu nedenle pek çoğunun herhangi bir meslekle meşgul olmadığı anlaşılmaktadır. Özürlü kişilerin ortalama yaşı incelendiğinde bunların yaşlı insanlar olmadığı ve yaşlıların bu kategori dışında tutulduğu anlaşılmaktadır. Zira özürlü olduğu belirtilenlerin ortalama yaşı 23,8 olarak ortaya çıkmaktadır.

C- TAHSİLDE OLANLAR

Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde bazı erkeklerin kaza dışında tahsilde olduklarına dair notlar düşülmüştür. Tahsilde olanların bazılarının nerede ve hatta hangi okulda tahsilde oldukları belirtilirken, bazılarının sadece kaza dışında tahsilde olduğu ifade edilmektedir.

Beyşehir kazası nüfus defterlerinde toplam 20 erkek kaza dışında tahsildedir. Bunlardan 5 kişi İzmir'de, 5 kişi İstanbul'da, 2 kişi Konya'da, 2 kişi Bursa'da, 1'i Manisa, 1'i Nazilli, 1'i Urla, 1'i Karaağaç'tadır. İstanbul'da olanların biri Süleymaniye Medresesi'nde tahsilde iken, bir diğeri Hediye Medresesi'nde talebedir. Tahsil için kaza dışına çıkanların önemli bir kısmı Davgana Köyü'nden iken, bir kısmı da Beyşehir merkez ile Başlamış, Gönen, Manastır ve Göçü köylerindendir.

D. KÖLELER VE HİZMETÇİLER

Nüfus defterlerinde hane reisinin kaydı yapıldıktan sonra bazı hanelerde aile üyelerinin sonunda, aynı hane içerisinde erkek kölelerin, hizmetçilerin, çırakların ve kalfaların da kaydedildiği görülmektedir. Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde 6480 kişi arasında 31 kişi defterlere gulam olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 8 kişi hane reisidir ve 4 tanesi erkek çocuğa sahip değilken, 4 tanesinin 1'er erkek çocuğu mevcuttur. Gulamlardan 15 kişi zenci olarak defterlere kaydedilmiştir. Bunlardan 13 kişi Beyşehir merkezde, 5 kişi Bademli, 4 kişi Üskerles, 4 kişi Gurgurum, 2 kişi Davgana, 1'er kişi de Gönen, Göçü ve Manastır'da ikamet etmektedir. Ancak gulamlardan 4 tanesi hamallık yapmak amacıyla İzmir'e gitmişlerdir. Beyşehir Kazası nüfus defterinde kayıtlı gulamların ortalama yaşı ise, 20 olarak tespit edilebilmektedir.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerine göre, Beyşehir kaza merkezinde 7 hane reisinin hizmetkârlarını kendi hanelerine kaydettirdiği görülmektedir. Bunlardan birisi Hacı Armağan Mahallesi 19. haneden Beyşehir Kazası nüfus mukayyidi Süleyman Efendi oğlu Süleyman Bey'dir. Süleyman Bey, Osman oğlu Mehmed isimli 17 yaşındaki hizmetkârını kendi hanesine kaydettirmiştir. Yine Hacı Armağan Mahallesi'nden Dumanoglu Mustafa oğlu Hüseyin, Süleyman isimli 14 yaşındaki hizmetkârını, Hacı Armağan 52. haneden Mehmet oğlu Hacı Mustafa 22 yaşındaki Mustafa isimli hizmetkârını kendi hanelerine kaydettirmişlerdir. Diğer taraftan Dalyan Mahallesi 13. hanede ikamet eden tüccarlar medarı Hacı Mehmet oğlu Hacı Musa Bey 3 gulamıyla birlikte Bozkırlı Mehmet oğlu İbrahim isimli 19 yaşındaki hademesini de kendi hanesine kaydettirmiştir. Yine Beyşehir müftüsü Halil oğlu Hasan Efendi, Halil Hoca İsimli 35 yaşındaki hizmetkârını kendi hanesine kaydettirmiştir. Burada görülmektedir ki, hizmetkâr sahibi olan kişiler toplumda önde gelen, maddi açıdan hali vakti yerinde olan kişilerdir.

Defterlerde 5 kişi de çırak olarak kaydedilmiştir. Hacı Armağan Mahallesi 107 numaralı haneden demirci ustası olan Ömeroğlu Abdullah oğlu Abdulkadir 13 yaşındaki Hasan oğlu Musa isimli çırağını kendi hanesine kaydettirmiştir. Yine Orta Mahalle'de 23 numaralı haneden terzi Abdullah oğlu Hüseyin 13 yaşındaki Katırcı Süleyman oğlu Mehmet isimli çırağını kendi hanesine kaydettirmiştir. Cami Mahallesi'nden 138 numaralı haneden Kalaycı Hasan oğlu Hasan 18 yaşındaki çırağı Ali oğlu Osman'ı kendi hanesine kaydettirmiştir.

E- YETİM HANE REİSLERİ

Nüfus defterlerinde bazı hane reislerinin isim bilgileri kaydedildikten sonra bu kişilerin yetim oldukları ifade edilmektedir. Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde yaşları ortalaması 7 civarında olan 10 hane reisi yetim olarak kaydedilmişlerdir. Bu kişilerin babalarının ölümü ile yetim kalmış, evdeki en büyük erkek çocuk olmaları hasebiyle hane reisi olarak kabul edilmiş kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Anneleri başka bir erkekle evlenmiş olsalardı eytam olarak kaydedilmeyip hane üyesi olarak kaydedilmeleri gerekirdi. Şu haliyle yaşları oldukça küçük olan bu yetimlerin henüz evlenmemiş dul anneleriyle birlikte yaşadıkları düşünülebilir.

Bunların dışında ilk eşini kaybetmiş olan erkek çocuk annelerinin bazılarının başka bir erkekle evlenmeleri halinde hane reisinin hala evin büyük oğlunun kabul edildiği örnekler de mevcuttur. Böyle bir durumda hane reisi olarak erkek çocuk kaydedilirken, annesinin kocası, yani üvey babası kendi hanesi altında üvey babası olarak kaydedilmektedir. Bu duruma dair, yani hane reisinin erkek çocuk olduğu ve üvey babanın da hane üyesi olarak kaydedildiği örnek sayısı 18'dir. Bu örneklerde kocasını kaybeden kadının erkek çocuğuyla birlikte evini değiştirmeden yeni bir evlilik yaptığı ve kocanın bu eve dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Zira 70'e yakın örnekte ise üvey oğlu kaydının bulunması durumunun, kadının çocuğuyla birlikte yeni kocasının yanına taşınması durumunda ortaya çıktığı görülmektedir. Şu halde nüfus defterlerinde dul kalan kadınların yeni bir evlilik yapmamaları halinde hane reisleri yetim erkek çocukları olmakta, yeni evlilik yaptıklarında kocayı kendi evine kabul etmesi durumunda yetim çocuk hane reisliğini sürdürmekte, kadın yeni kocasının evine taşındığında ise hane reisi yeni kocası olmakta ve yetim çocuklar ise bu durumda üvey evlat olarak kaydedilmektedir.

Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde hane üyesi olarak üvey oğlu, üvey kardeşi, üvey babası, gibi akrabalık ilişkileri kaydedilen yaklaşık 100 kişi bulunmaktadır. Yetim hane reisi olan çocukların sayısı ise sadece 10 civarındadır. Bu durum dul kalan kadınların genellikle yeni bir evlilik kurduklarını göstermektedir.

SONUÇ

Osmanlı dönemi XIX. yüzyılında nüfus defterlerinde yer alan veriler, herhangi bir bölgede yaşayan erkeklerin isim, meslek, eşkâl ve yaş bilgilerinden ibarettir. Defterler incelendiğinde hane

esasına göre erkeklerin sıra numarası verilmek suretiyle peşpeşe sıralandığı görülür. Bu açıdan bakıldığında ilk anda defterdeki veriler sıradan, alelade ve değersiz birer istatistik gibi görünebilirler. Bundan 150-200 yıl önce herhangi bir bölgede yaşayan insanların isim ve yaşlarının bilinmesinin, mesleklerinin arka arkaya sıralanmasının ne anlamı vardır? Söz konusu veriler kendisinden önceki dönemlere ait verilerden ne ölçüde ayrılmaktadır? Bütün bu veriler bir araya getirildiğinde bir bütün olarak ne ifade etmektedir? Defterlerdeki verilerden ne tür sonuçlar elde edilebilir? Bu çalışmanın ilk ve en önemli sorunu/sonucu nüfus defterleri kullanılarak XIX. yüzyılın ortalarında bir Osmanlı kazası olan Beyşehir hakkında nasıl bir tablo resmedildiğidir.

Bu çalışmadan önceki ve bu çalışmadan sonra yapılacak olan çalışmalar bir araya getirildiğinde elde edilecek olan sonuçlar daha sağlam, teyit edilebilir veya yanlışlanabilir bir hale dönüşecektir. Ancak nüfus defterleri üzerinde yapılan çalışmalar daha başlangıç aşamasında olduğu için şimdilik ileride güncellenmeye açık olmak üzere bazı sonuçlar paylaşılacaktır. Bu çalışmanın önemli tespitlerinden birisi bir kaza merkezi ve 34 köyden oluşan Beyşehir Kazası'nda 1844 yılında 13000 civarında bir nüfus bulunduğudur. Böylece daha önce başka kaynaklarla yapılan nüfus tespitlerine bir ilave ve tashih olarak nüfusun nüfus defterleri kullanılarak güncellenmesi sağlanmıştır. Ancak şüphesiz ki, kullandığımız kayıtlar Osmanlı Devleti'nin bizzatı kendisinin düzenlediği resmi devlet kayıtlarıdır. Diğer arşiv vesikaları açısından olduğu gibi nüfus defterleri açısından da geçerli olan bir husus, bu defterlerin resmi devlet bakış açısını yansıttığıdır.

Osmanlı Devleti vergi ve asker toplamak gayesiyle oluşturduğu bu kayıtlarda bizim şu anda elde ettiğimiz sonuçları tespit etmek gayesiyle hazırlamamıştır. Devletin bu kayıtlardan beklentisi, vergi alabileceği ve askere gönderebileceği nüfusu tespit edebilmektir. Nüfus memurları bizzat sayım yapacakları bölgelere gitmek suretiyle, köy köy dolaşarak yerleşimde yaşayan erkekleri bizzat görmek suretiyle, bütün erkek nüfusu kayıt altına alınması talimatıyla hareket etmişlerse de, defterler tutulduktan sonra da bu talimata uygun olarak hareket ettiklerini belirtip mühürlenmiş olsalar da, bu defterler incelenirken defterlerdeki hata payları göz ardı edilmemelidir. Nüfus defterlerinde bazı sayfalarda yapılan hesaplamalarda yanlışlar yapıldığı hane numaralarının bazen hatalı verildiği, tekrar edildiği, atlandığı gibi örnekler tarafımızdan da tespit edilmiştir. Bununla birlikte nüfus memurları bizzat görmek suretiyle kayıt yaptıklarını ifade etseler de, kayıtlarda askerde olduğu belirtilenler, nüfus kaydının tutulduğu yerleşimin dışında olduğu ifade edilenler başta olmak üzere önemli bir yekûnun beyan esaslı defterlere kaydedildiği görülmektedir. Bu oran en azından Beyşehir Kazası için %7,2'si askerde, %11,3'ü Beyşehir dışında İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlerde olduğu belirtilen kişiler olmak üzere nüfusun yaklaşık %20'si bu kişileri tanıyanlar tarafından beyan edilerek nüfus defterine kaydedilmişlerdir. Dolayısıyla erkek nüfusun en azından %20'si nüfus memuru tarafından görülmeden kaydedilmiştir.

Askere gidenler arasında askerden firar edenlerin %23,5 olduğu düşünüldüğünde vergi vermek istemeyen veya askere gitmekten kaçan insanların nüfus sayım memurlarından kaçarak kayıt altına girmek istemedikleri de düşünülmelidir. Bu yönüyle 1844 tarihli nüfus defterlerindeki veriler, daha önceki kayıtlara göre daha detaylı ve sağlam kayıtlar olmalarına rağmen bu özellikleri nedeniyle de ihtiyatla yaklaşılması gereken kayıtlardır. Üstelik başka yerlerde oldukları belirtilen kişilerin gittikleri bölgelerde kayıt altına alınıp alınmadıkları da meçhuldür. Şu halde bazı bölgelerde mükerrer kayıtlardan da şüphelenmek gerekmektedir.

Bütün bu özelliklerine rağmen nüfus defterleri nüfusun tespitinde, geniş aile- çekirdek aile yayılışının ortaya çıkartılmasında, ortalama çocuk sayısı ve yaş aralıklarının tespitinde çok önemli veriler sunmaktadır. Bu yönüyle aynı dönemde tutulmuş temettuat defterlerinin bu noktadaki eksikliğini ortadan kaldırmaktadır. Diğer taraftan temettuat defterlerinde yer alan mesleklerin teyidinde imkân tanımakta, sadece hane reislerinin değil o sırada hayatta olan bütün erkeklerin var ise mesleklerine yer vermektedir.

Beyşehir nüfus defterlerini nitelikli kılan özelliklerden birisi de kayıt altına alınan hane reisi veya üyesi hakkında kaydın hemen üzerinde küçük notlarla bilgiler verilmiş olmasıdır. Bu bilgilerden hareketle nüfus hareketleri hakkında da değerlendirmeler yapmak mümkün olmaktadır. Nüfus defterlerindeki veriler ele alınırken soru/sorun bu defterlerin tarihçiler açısından ne ifade ettiğidir. Bu soru özellikle kişilerin eşkâl bilgileri verilirken öne çıkmaktadır. 1844 yılında Beyşehir’de yaşayan bir kişinin adının Ahmet ya da Mehmet olmasının, yaşının 20 ya da 30 olmasının, mesleğinin tüccar ya da rençber olmasının bizi çeşitli sonuçlara götüreceği muhakkaktır. Ancak eşkâlleri tanımlanan bu insanların orta ya da uzun boylu, kara ya da kumral sakallı olarak tanımlanmaları dönemin Osmanlı toplumunun ayırt edici bir özelliği olsa da günümüz tarihçileri için ne anlam ifade etmektedir? Şüphesiz bu çalışma bizi bu yönde bir sorgulama yapmaya da sürüklemiştir.

Bütün bu sorgulamaların sonunda bu çalışmanın belirgin sonucu olarak Beyşehir ve çevresinde yaşayan insanların arasında çekirdek aile yapısının hâkim olduğu, kadının doğum yapma sayısı ortalama çocuk sayısından şüphesiz yüksek olmakla birlikte ortalama çocuk sayısının 3 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu durum daha önce yapılan çalışmalarda Klasik dönem Osmanlı toplumu da dâhil olmak üzere sürekli tekrarlanagelen Osmanlı ailesinin 3 çocuk ve 1 anne-babadan oluşan çekirdek aileye sahip olduğu tespitinden ve onu tekrarlamaktan öteye geçememiştir. Bu yönüyle elde edilen veriler bir tekrar ve teyitten ibarettir. Ancak en azından Beyşehir ölçeği için nüfusun yaş dağılımına göre oldukça genç bir nüfus olduğu yeni bir tespit olarak söylenebilir. Beyşehir Kazası’nda yaşayan erkeklerin ortalama yaşı 21,3’tür. Yani aslında Osmanlı Devleti’nin bu sayımdan beklediklerine büyük oranda Beyşehir Kazası pozitif bir cevap vermektedir. Kazadaki erkeklerin %7,2’si sayım sırasında hala askerdir ve askerde olmayan gençlerin önemli bir yekûn tuttuğu da bu defter vasıtasıyla kayıt altına alınmış olmalıdır.

Günümüz Türkiye toplumuyla önemli ölçüde benzerlik gösteren kimi tespitler ise, bazı şahıs isimlerinin kullanım sıklığı ve yaygınlığıyla alakalı olanıdır. Beyşehir’de yaşayan her altı kişiden birinin ismi Mehmet’tir. Her 5 erkekten birinin ismi Mustafa ya da Ali’dir. Her 5 erkekten birinin ismi Hasan ya da Hüseyin’dir. İnsanlar kendi babalarının isimlerini, kendi çocuklarına verme eğilimde oldukları net olarak anlaşılmakla birlikte Beyşehir ve çevresinde ortaya çıkan bu oran Ehl-i Beyt sevgisinin oldukça yaygın ve güçlü olduğunu kanaatini de uyandırmaktadır.

Kişilerin boy tanımlamalarının sayım memurları tarafından hangi ölçeğe göre yapılmış olduğu şimdilik tarafımızca malum değildir. Eğer günümüz toplumundaki değerler o dönemde de geçerli ise göz kararı ya da genel fiziki görünümün altında ya da üstünde oluşa göre kişiler orta, uzun veya kısa boylu olarak tanımlanmışlardır. Beyşehir Kazası genelinde her on kişiden dokuzu orta boyludur. Kısa boyluların oranı %4 civarında olmasına rağmen, bu grubu genellikle yaşlıların oluşturduğu dikkat çekicidir. Şaşırtıcı olmamakla birlikte uzun boyluların oranı %7,6 civarındadır. Bu haliyle Beyşehir’de yaşayanlar arasında Türk toplumunun karakteristik niteliğine uygun bir profilin hakim olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Osmanlı şehirleri, günümüz şehirleri kadar tarımdan kopuk değildir. Temettuat defterleri bu konuda oldukça nitelikli bilgiler sunmasına rağmen, nüfus defterleri de Osmanlı toplumunun, şehirlerinin tarımsal faaliyetlerden uzak olmadığını teyit etmektedir. Beyşehir Kazası nüfus defterlerinde Beyşehir Kazası’nda yaşayanların 3/2’sinin tarımla meşgul olduğunu ele vermektedir. Beyşehir kaza merkezinde, yani Beyşehir kentinde tarımla meşgul olanların oranı %30 civarındadır. Bu oranda bir ilişki bile şehirlerin hala büyük bir köy görünümünde olduğunu göstermektedir. Beyşehir kaza merkezinde tüccar, manav, kasap, oduncu, kömürcü, saraç, terzi, leblebici, ekmekçi, gözlemeci, kahveci, tahmişçi (kuru kahveci), duhancı (tütüncü), attar, bezzaz (kumaş alıp satan kimse), bakkal, eskici, hamal, nakkaş, yapıcı, kayıkçı, kalaycı, dellal, aşçı, katırcı, hizmetkâr, çömlekçi, debbağ (derici), değirmenci, semerci, palancı, dülgere, çeşmeci, kilerci,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

çenberci, demirci ve nalbant adıyla anılan sınaî ve ticaretle ilgili 40'a yakın mesleğin Beyşehir'de icra edilmesi elbette ki buranın şehri özelliğiyle alakalıdır. Bazı meslekler tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi için kırsalda da icra edilirken, kırsalın ürettiği artı ürünü kullanabilen şehirliler bu oranda sanayi ve ticaretle ilgilenmişlerdir. Ancak şurası açıktır ki, sanki Beyşehir nüfus defterleri bize Beyşehir ve çevresindeki arazinin sınaî ve ticarî faaliyetlerin orada yaşayan insanların geçimine yeterli büyüklükte olmadığını ifade etmektedir. Şüphesiz yeterli olsaydı, insanlar Beyşehir ve çevresinden büyük şehirlere göç etmeye kalkışmazlardı. Tahsilde ve askerde olan gençler istisna tutulursa, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlere çalışmaya giden %11,3'lük nüfusun bariz bir gerekçesi olmalıdır. Nüfus defterleri ise, bu gerekçeyi küçük notlarla açık bir şekilde bize ifade etmektedir. Bu gerekçenin adı ise "kısmet tariki"dir. Yani Beyşehirli Beyşehir ve çevresinde maiyetlerini temin edecek ve hayatlarını sürdürececek bir işten yoksun kalmışlardır. Bu nedenle kısmet tarikiyle veya kısmet aramak arzusuyla memleketlerinden ayrılarak büyük şehirlerde "ne iş olursa yaparım" yahut "elimden her iş gelir" anlayışına ortak olmuşlardır. Defterlerde büyük şehirlere giden Beyşehirlilerin yekûnu hamallık yapmaktadır. Bu durum göstermektedir ki, bu insanların çoğu niteliksiz işçidir ve hizmet sektörüne hamallık yaparak boyun eğmişlerdir. Aralarında 5,10 hatta 15 yıldır büyük şehirlerde olan insanların hala aynı mesleği sürdürüyor olmaları sadece bu meslekte kazanılan paranın tatminkâr olmasıyla izah edilemez. Şüphesiz kişinin sahip olduğu tarımsal tecrübe onun büyük şehirde hamallıktan başka mesleği icra edebilecek yeterlilikte değildir.

Bazı insanlar nüfus defterlerinde göre, sağır, âmâ (kör), çolak, topal, meczup (deli), alil (sakat), mariz (hastalıklı), yekçeşm (tekgöz), ucceme (dil tutukluğu), ahraz (sağır ve dilsiz) olarak tanımlanmışlardır. Bunların oranı Beyşehir Kazası'nda %1,3'tür. Günümüz Türkiye toplumuna özürlü oranının %9-10 civarında olduğu düşünülürse bu orandaki bir seviye oldukça düşük görünmektedir. Ancak günümüz toplumundaki özürlü anlayışının XIX. yüzyılın ortalarında geçerli olmadığı düşünülürse, insanların hayatta kalma oranının daha düşük olduğu da göz önüne alınırsa bu oran daha az şaşırtıcı olacaktır. Osmanlı toplumunda kölelik XIX. yüzyıla kadar tedricen azalmakta ise de bu tarihlerde Beyşehir ve çevresinde sosyal ve ekonomik durumu iyi olanlar arasında az da olsa devam etmektedir. Gulam olduğu belirtilen erkek sayısı %0,5'tir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Beyşehir Kazası XIX. yüzyılın ortalarında tahminî 13 000 kişilik nüfusuyla orta seviyede bir yerleşim halinde kırsal nüfusunu büyük şehirlere göç veren ve bu nedenle demografik gelişim hızı düşük seyreden bir kazadır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi olarak Beyşehir'de yaşayan her 10 kişiden 1'inin İzmir'e göç ettiği düşünülürse bugün İzmir'de yaşayan insanların bir bölümünün Beyşehir kökenli olduğu net olarak söylenebilir.

KAYNAKÇA

I-Arşiv Belgeleri

TC. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, (BOA), NFS. d nr. 3315. (1844 Tarihli Beyşehir Kazası Nüfus Defteri)

II- Yayımlanmış Kaynaklar

AKÖZ, Alaattin, Şeyda Karaca, "1831 Nüfus Sayımına Göre Doğanhisar'ın Demografik Yapısı", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu*, 5-7 Ekim 2012, Konya, s.17-30.

ATASOY, Ahmet, M Dursun Çitçi, "Elazığ Şehri'nin Nüfus Özellikleri Ve Çevrenin Toplum Sağlığı Üzerindeki Etkisi" *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/3, Spring 2009,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

- www.turkishstudies.net, DOI Number: [http://dx.doi.org/ 10.7827/TurkishStudies.677](http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.677), p. 197-226.
- AYDIN, Mahir, “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri (28-30 Haziran 1989)*, İstanbul 1990.
- BEHAR, Cem, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2000, s.63-72.
- BEHAR, Cem “Osmanlı İmparatorluğu’nun ve Türkiye’nin Nüfusu 1500-1927”, *Tarihi İstatistikler Dizisi*, C.2, Ankara 2011.
- ÇADIRCI, Musa, “Anadolu’da Redif Askerî Teşkilatının Kuruluşu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.VIII, S.14, Ankara 1963.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik*, İmge Kitabevi, Ankara 2008.
- ÇELİKTEN, Orhan "1833-34 Nüfus Sayımına Göre Doğanhisar Kazası Nüfus Özellikleri", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2013, s.129-134.
- ÇİMEN, Adnan, “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3 (2012), S.183,216.
- DEVELİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.
- GEÇER, Ahmet, “Temettuat Defterine Göre Mut'un Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapısı (1844-1845)”, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 7 Issue 4-II, 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: [http://dx.doi.org/ 10.7827/TurkishStudies.3920](http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3920), 1749-1777.
- GÜL, Abdülkadir, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskân Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 11-2 Yıl: 2009, Erzincan 2009, s. 163-182.
- GÜL, Abdülkadir, “XVI. Yüzyılda Antakya Kazası’nın Demografik Yapısı”, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/3, Spring 2009, www.turkishstudies.net, DOI Number: [http://dx.doi.org/ 10.7827/TurkishStudies.715](http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.715), p. 1024-1066.
- KARAL, E. Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunun İlk Nüfus Sayımı 1831*, DİE Matbaası, Ankara 1997.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- MUŞMAL, Hüseyin, *XIX. yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)*, S.Ü. SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2005.
- ÖZGER, Yunus, “Tanzimat Öncesi Erzurum Şehrinin Demografik Yapısı (1251/1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre), *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 29, Prof. Dr. Zeki Başar Özel Sayısı, Erzurum 2006, s. 239-266.
- ÖZGER, Yunus, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tercan ve Köylerinin Demografik Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre), *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 10-2 Yıl: 2008, Erzincan 2008, s. 59-75.
- PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi.

- ŞAHİN, Hacı Haldun, *Osmanlı Dönemi Nüfus Defterlerinde Çorum Bölgesi Aşiretleri*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2013.
- TELCİ, Cahit, "Osmanlı İktisat Literatüründe Bulunan ve Günümüzde Hala Yaşayan Bir Kavram: Rençber", *Türkler*, C.X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- UÇAR, Fuat, "1841 Sayımlarına Göre Doğanhisar Kazasında Nüfus ve Nüfus Yapısı", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2013, s. 315-324.
- YILMAZ, Mehmet "Tanzimat'tan Cumhuriyete Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri", *I. Uluslararası Hatunsaray ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2012, s.307-333.
- YILMAZ, Mehmet "Tanzimat Döneminde Yapılan Nüfus Sayımlarına Göre Kulu Köyü", *Kulu Sempozyumu Bildirileri*, Kulu 2012, s.81-132.

EKLER

Tablo 1: Beyşehir Kazası'nda Yerleşimlere Göre Hane Sayısı ve Tahmini Nüfus. 1844.

Y. B.	H.S	E.S	T. N	%	Y. B.	H.S	E.S	T. N	%
Hacı Armağan	123	265	530	4,09	Göçü	69	176	352	2,72
Orta	61	135	270	2,08	Gönen	50	135	270	2,08
Cami	167	423	846	6,53	Gurgurum	81	225	450	3,47
Dalyan	43	88	176	1,36	Huğlu	40	130	260	2,01
Kaza Merkezi	395	911	1822	14,06	İsa	43	112	224	1,73
Akburun	24	73	146	1,13	Karaali	26	102	204	1,57
Avdancık	53	140	280	2,16	Karadiken	64	139	278	2,15
Aşar	12	22	44	0,34	Kırıklı	19	40	80	0,62
Bademli	42	101	202	1,56	Kısıfan	22	51	102	0,79
Başlamış	21	65	130	1	Kurdular	21	71	142	1,1
Bayat	17	43	86	0,66	Manastır	214	673	1346	10,39
Bayındır	69	156	312	2,41	Mesudlar	21	56	112	0,86
Bektemir	32	87	174	1,34	Sarı	28	80	160	1,23
Candar	26	75	150	1,16	Sevindik	22	60	120	0,93
Çiftlik-i Kebîr	8	14	28	0,22	Şamlar	30	101	202	1,56
Çivril	12	18	36	0,28	Üskerles	229	621	1242	9,58
Çonya	35	105	210	1,62	D. - Aşağı Mahalle	93	255	510	3,94
Çukurağıl	29	106	212	1,64	D. - Sokakbaşı	98	236	472	3,64
Doğancık	11	32	64	0,49	D. - Cami-i Kebir	134	315	630	4,86
Eğirler	119	287	574	4,43	D. - Yenice	132	387	774	5,97
Emen	63	166	332	2,56	D. Genel	457	1193	2386	18,41
Eylikler	54	114	228	1,76	Genel Toplam	2457	6480	12960	100

Y.B: Yerleşim Birimi, H.S: Hane Sayısı, E. S: Erkek Sayısı, T N: Tahmini Nüfus, %: Yüzde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Tablo 2: Beyşehir’de Yaşayan Erkeklerin Yaş Aralıkları ve Dağılım Oranı. 1844.

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	%
0-10	1970	30,4
10-21	1846	28,49
21-30	1156	17,84
31-40	672	10,37
41-50	445	6,87
51-60	242	3,73
61-70	100	1,54
71-80	40	0,62
81-90	7	0,11
91-100	2	0,03
0-100	6480	100

Tablo 3: Beyşehir Kazası’nda Yaşayan Erkeklerin Boy Tanımlamaları. 1844

Yerleşim Yeri	Uzun	%	Uzunca	%	Orta	%	Kısa	%	Toplam
D. –Yenice	31	16,23	1	0,52	140	73,3	19	9,95	191
D. -Sokakbaşı	21	17,95	2	1,71	89	76,07	5	4,27	117
D. - Aşağı Mahalle	10	8	0	0	111	88,8	4	3,2	125
D. - Cami-i Kebir	31	19,5	1	0,63	120	75,47	7	4,4	159
Doğancık	3	16,67	1	5,56	13	72,22	1	5,56	18
Akburun	5	16,13	0	0	24	77,42	2	6,45	31
Çukurağul	6	11,76	0	0	42	82,35	3	5,88	51
Karaali	5	10,64	1	2,13	37	78,72	4	8,51	47
Kırıklı	2	10,53	0	0	16	84,21	1	5,26	19
Başlamış	3	10,71	0	0	22	78,57	3	10,71	28
Sevindik	6	24	2	8	17	68	0	0	25
Emen	11	12,09	0	0	78	85,71	2	2,2	91
Candar	3	10,34	1	3,45	25	86,21	0	0	29
Sarı	2	5	2	5	35	87,5	1	2,5	40
Gönen	11	16,67	2	3,03	53	80,3	0	0	66
Çonya	8	13,79	3	5,17	44	75,86	3	5,17	58
Mesudlar	1	3,45	1	3,45	27	93,1	0	0	29
Eğirler	5	3,47	0	0	132	91,67	7	4,86	144
Bayındır	1	1,45	0	0	64	92,75	4	5,8	69
Göçü	5	5,81	0	0	78	90,7	3	3,49	86
İsa	0	0	0	0	49	92,45	4	7,55	53
Çiftlik-i Kebir	1	16,67	0	0	5	83,33	0	0	6
Kıstıfan	0	0	0	0	30	100	0	0	30
Eylıklar	1	1,56	0	0	60	93,75	3	4,69	64
Avşar	0	0	0	0	14	100	0	0	14
Avdancık	0	0	0	0	67	95,71	3	4,29	70
Bayat	0	0	0	0	21	100	0	0	21
Çivril	0	0	0	0	12	100	0	0	12
Bektemür	0	0	0	0	44	100	0	0	44
Gurgurum	3	2,65	1	0,88	104	92,04	5	4,42	113
Manastır	5	1,52	2	0,61	316	96,34	5	1,52	328
Hacı Armağan	10	6,85	1	0,68	131	89,73	4	2,74	146
Orta	2	2,9	0	0	66	95,65	1	1,45	69
Dalyan	5	9,8	0	0	46	90,2	0	0	51
Cam'i	7	3,11	0	0	212	94,22	6	2,67	225
Bademli	2	3,64	0	0	53	96,36	0	0	55
Karadiken	3	4,35	0	0	65	94,2	1	1,45	69
Üskerles	11	3,53	0	0	284	91,03	17	5,45	312
Şamlar	0	0	0	0	43	95,56	2	4,44	45
Kurdular	2	7,69	0	0	24	92,31	0	0	26
Huğlu	2	3,77	0	0	47	88,68	4	7,55	53
Genel Toplam	224	6,94	21	0,65	2860	88,57	124	3,84	3229

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Tablo 4: Beyşehir Kazası'ndaki Erkeklerin Kullandıkları Şahıs İsimleri. 1844.

İsim	Kişi Sayısı	%	İsim	Kişi Sayısı	%
Mehmed	1111	17,15	Memiş	90	1,39
Ali	666	10,28	Musa	80	1,23
Mustafa	637	9,83	Ebubekir	61	0,94
Ahmed	482	7,44	Yusuf	55	0,85
Hüseyin	470	7,25	Mahmut	50	0,77
Hasan	456	7,04	Abdülkadir	43	0,66
İbrahim	342	5,28	Veli	42	0,65
Osman	313	4,83	İbiş	33	0,51
İsmail	289	4,46	Salih	27	0,42
Süleyman	253	3,9	Abdübaki	21	0,32
Abdullah	180	2,78	Abdülkerim	20	0,31
Halil	173	2,67	Abdülmu'min	20	0,31
Ömer	161	2,48	Diğer	299	4,61
Abdurrahman	106	1,64	Genel Toplam	6480	100

Tablo 6: Beyşehir Kazası'nda Askerde Olanların Askerlik Sürelerine Göre Dağılımı. 1844.

Askerlik Süresi/Yıl	Askere Gittiği Sene	Kaç Kişi	%
15	1245	6	2,48
14	1246	0	0
13	1247	3	1,24
12	1248	8	3,31
10	1250	28	11,57
9	1251	1	0,41
8	1252	13	5,37
7	1253	6	2,48
6	1254	2	0,83
5	1255	10	4,13
4	1256	10	4,13
3	1257	11	4,55
2	1258	9	3,72
1	1259	125	51,65
0	1260	10	4,13

Tablo 5: Beyşehir Kazası'nda Nitelikleri Açısından Meslek Kategorisi. 1844

	Tarım	%	Görevli	%	Alım- Satım	%	Sınai Üretim	%	Hizmet	%	Toplam Meslek
D. Yenice	102	75	27	19,85	3	2,21	4	2,94	0	0	136
D. Sokakbaşı	87	84,47	15	14,56	0	0	1	0,97	0	0	103
D. Aşağı Mahalle	78	82,11	10	10,53	5	5,26	2	2,11	0	0	95
D. Cami-i Kebir	91	68,94	23	17,42	8	6,06	3	2,27	7	5,3	132
Doğancık	9	60	6	40	0	0	0	0	0	0	15
Akburun	22	84,62	4	15,38	0	0	0	0	0	0	26
Çukurağıl	22	59,46	13	35,14	1	2,7	0	0	1	2,7	37
Karaali	25	71,43	10	28,57	0	0	0	0	0	0	35
Kırıklı	16	84,21	3	15,79	0	0	0	0	0	0	19
Başlamış	20	83,33	4	16,67	0	0	0	0	0	0	24
Sevindik	17	70,83	7	29,17	0	0	0	0	0	0	24
Emen	43	60,56	14	19,72	0	0	1	1,41	13	18,31	71
Candar	23	85,19	4	14,81	0	0	0	0	0	0	27
Sarı	25	73,53	6	17,65	0	0	0	0	3	8,82	34
Gönen	34	65,38	11	21,15	0	0	0	0	7	13,46	52
Çonya	31	70,45	11	25	0	0	0	0	2	4,55	44
Mesudlar	16	88,89	2	11,11	0	0	0	0	0	0	18
Eğirler	49	41,18	27	22,69	5	4,2	0	0	38	31,93	119
Bayındır	30	53,57	18	32,14	1	1,79	0	0	7	12,5	56
Göçü	41	56,94	22	30,56	8	11,11	0	0	1	1,39	72
İsa	34	72,34	11	23,4	0	0	0	0	2	4,26	47
Çiftlik-i Kebir	2	40	1	20	1	20	0	0	1	20	5
Kıstıfan	15	68,18	6	27,27	1	4,55	0	0	0	0	22
Eylıklar	27	51,92	13	25	9	17,31	0	0	3	5,77	52
Avşar	5	50	5	50	0	0	0	0	0	0	10
Avdancık	35	74,47	11	23,4	0	0	0	0	1	2,13	47
Bayat	13	65	5	25	0	0	0	0	2	10	20
Çivril	7	70	1	10	0	0	1	10	1	10	10
Bektemür	21	56,76	7	18,92	0	0	1	2,7	8	21,62	37
Gurgurum	75	82,42	15	16,48	0	0	1	1,1	0	0	91
Manastır	198	73,61	64	23,79	1	0,37	5	1,86	1	0,37	269
Hacı Armağan	29	30,85	13	13,83	34	36,17	5	5,32	13	13,83	94
Orta	17	36,96	6	13,04	18	39,13	2	4,35	3	6,52	46
Dalyan	6	25	6	25	7	29,17	4	16,67	1	4,17	24
Cam'i	74	49,33	37	24,67	15	10	7	4,67	17	11,33	150
Bademli	28	63,64	14	31,82	0	0	0	0	2	4,55	44
Karadiken	42	67,74	13	20,97	2	3,23	0	0	5	8,06	62
Üskerles	187	76,02	53	21,54	1	0,41	2	0,81	3	1,22	246
Şamlar	22	66,67	10	30,3	0	0	0	0	1	3,03	33
Kurdular	17	73,91	6	26,09	0	0	0	0	0	0	23
Huğlu	35	79,55	9	20,45	0	0	0	0	0	0	44
Genel Toplam	1670	66,32	546	21,68	120	4,77	39	1,55	143	5,68	2518

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Tablo 7: Beyşehir Kazası'nda Yaşayanlar Arasında Özür Çeşidi ve Sayısı. 1844.

Özür Çeşidi	Sayısı
Çolak	5
Meczub	9
Sağır	2
Alil	11
Mariz	4
Yekçeşm	30
Ucceme	1
Topal	15
Ama	5
Ahras	1
Toplam	83

Tablo 8: Beyşehir Kazası'nda Yerleşim Yerlerine Göre Özürlü Sayısı ve Oranı.1844.

Yerleşim Yeri	Sayısı	%
Akburun	2	2,41
Aydancık	1	1,2
Başlamış	1	1,2
Bayat	1	1,2
Bayındır	3	3,61
Bektemür	2	2,41
Beyşehir merkez	20	24,1
Candar	1	1,2
Çonya	2	2,41
Çukurağıl	2	2,41
Davgana	15	18,07
Eğirler	2	2,41
Emen	1	1,2
Eylıklar	2	2,41
Gurgurum	2	2,41
Huğlu	1	1,2
İsa	1	1,2
Karadiken	1	1,2
Kıstfan	2	2,41
Kurdular	1	1,2
Manastır	10	12,05
Sevindik	2	2,41
Üskerles	8	9,64
Toplam	83/6480	1,28

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

MUŞMAL, H., ŞAHİNKAYA, M., 1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası, **Turkish Studies** - *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/1 Winter 2015, p. 477-510, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7712>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/1 Winter 2015

